

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 9 Issue 4, p. 157-181, November 2017

DOI: 10.9737/hist.2017.555

Hatıratlarda Milli Mücadelede Simav* Simav in National Struggle According to Memoirs

Prof. Dr. Ali SARIKOYUNCU - Erkan AÇIKGÖZ
(ORCID: 0000-0003-4646-0056) - (ORCID: 0000-0002-2597-0375)
Dumlupınar Üniversitesi - Kütahya

Öz: 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in işgal edilmesiyle başlayan Yunan işgali ve mezalimi Batı Anadolu Bölgesi'nin birçok yerine yayılırken, bu yaşananlara tepki olarak da birçok yerde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurulmaya başlanmıştır. Bu yerlerden birisi de Simav olmuştur. Simav'da 1 Kasım 1919 tarihinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur. Ancak kısa süre sonra bu cemiyete karşı bir grup ortaya çıkmış, Çerkez Ethem'in Simav'daki çalışmaları neticesinde bu karşıt hareket susturulmuştur. Anadolu'da yayılan Yunan işgali neticesinde Simav da bu işgale uğramıştır.

Bu çalışmada Milli Mücadele yıllarında Simav'da yaşanan olaylar hatıratlar üzerinden ele alınmıştır. Milli Mücadele yıllarında yaşayan kişilerin kaleme aldıkları hatıratlar ve bu konu üzerine yazılmış kitaplar bu çalışmanın temel kaynaklarını oluşturmaktadır. Bu çalışmada 1 Kasım 1919 tarihinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulmasıyla başlayan ve 5 Eylül 1922 günü Simav'ın Yunan işgalinden tamamen kurtarılmasına kadar geçen süre içinde yaşanan olaylar ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kuva-yı Milliye, Müdafaa-i Hukuk, Çerkez Ethem, İbrahim Ethem Bey, Simav, Yunan

Abstract: The Greek occupation and its outbreak began on 15 May 1919 with the occupation of İzmir spread to many places of Western Anatolia Region and as a reaction to these residents Mufafaa-i Law Communities started to be established in many places. One of these places was Simav. On 1 November 1919, the Müdafaa-i Law Society was established in Simav. However, soon afterwards a group against this cemiyeci emerged and this opposite movement was silenced as a result of the work of Circassian Ethem in Simav. As a result of the Greek occupation spreading in Anatolia, Simav is also undergoing this occupation.

In this study, the events that took place in Simav during the years of National Struggle were considered through memoirs. The remembrances of the people who lived in the National Struggle years and the books written on this subject constitute the main sources of this work. This study will cover the events that took place in the period between the establishment of the Defense of Rights Society on November 1, 1919 and the complete rescue of Simav on 5 September 1922 from the Greek occupation.

Keywords: Kuva-yı Milliye, Müdafaa-i Hukuk, Circassian Ethem, İbrahim Ethem Bey, Simav, Greek

Giriş

Simav, Ege bölgesinin İç Batı Anadolu bölümünde Simav dağlarının eteğinde kurulmuş olan, Kütahya'ya bağlı bir ilçedir. Kütahya il merkezine olan uzaklığı 140 km'dir. Simav, Kütahya ilinin yeryüzü şekilleri bakımından tipik bir bölgesidir. Simav, İç Anadolu karakterine

* Bu çalışma 2016 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde kabul edilen "Milli Mücadelede Simav ve Çevresi" başlıklı Yüksek Lisans tezinden oluşturulmuştur.

sahip olmakla birlikte dağ ve ovaların yerleşimi bakımından tam bir Ege bölgesi görünümündedir. İç Anadolu eşiği Simav'dan başlamaktadır.¹

Yüzölçümü 1.557 km² olan Simav ilçesi doğuda Emet, Hisarcık, Gediz ve Şaphane ilçeleri ve Manisa ili, batıda gene Manisa ve Balıkesir illeri, kuzeyde gene Balıkesir ili ve Tavşanlı ilçesi ile çevrilidir. Dağlık alanlarla kuşatılmış olan ilçe toprakları ilin en batı kesiminde yer alır.² Simav, kuzeyde Akdağ, kuzeydoğuda Eğrigöz Dağı'nın güney uzantısı olan Katrancı Dağı, doğuda Şaphane Dağı, güneyde de Demirci-Simav Dağları'yla çevrilidir.³

Simav Gölü, Simav ilçesinin kuzeybatısında Simav Ovası'nda bulunan ve 2065 hektarlık bir alana sahip olan doğal bir göl özelliğindedir. Fakat göl arazisinin özellikle yaz aylarında bataklık özelliği göstermesinden dolayı zamanla sivrisinek ve sıtma yöre halkının sağlığını tehdit etmiş, bunun üzerine Simav Gölü 1961 yılında Devlet Su İşleri tarafından Boğazköy'de açılan bir kanalla kurutulmaya başlanmıştır. Gölün kurutulması 1982'de tamamlanmış ve kazılan arazi tarım arazisi olarak kullanılmak üzere Başbakanlık Toprak ve Tarım Reformu Başkanlığı tarafından göl çevresinde bulunan 8 belde ve 3 köyde yaşayan çiftçilere kiralanmıştır.⁴

Simav'ın ilçe sınırları içindeki akarsular üç havzada toplanır. Bunların büyük bir çoğunluğu Simav çayı havzasında, kalanlar ise Kocaçay ve Gediz Nehri havzasındadır. Simav Çayı ve Kocaçay ile Simav suları Marmara'ya dökülür.⁵

3000 yıllık tarihe sahip olduğu tahmin edilen Simav'da ilk medeniyeti kuran milletin, Sümer medeniyetini yayan Etiler olduğu kaydedilmektedir. Sonra Frikyalılar'ın eline geçen Simav, Küçük Frikyia şehirlerinden birisi olmuştur.⁶ Bu günkü Simav eski Küçük Frikyia şehirlerinden olan Ansır ve Sinaüs şehirlerinin harabeleri yakınlarında kurulmuştur.⁷ Angir, eski Simav, küçük bir şehir olup Kiliseköy(Boğazköy) yakınındadır. Sinaos, Simav Gölü kenarına yakın bir mevkide idi.⁸

Simav çevresine tarih öncesi çağlardan beri yerleşildiği kuşkusuzdur. Hititlerin (M.Ö. 2000-1200) kesintili de olsa uzun zaman egemen olduğu çalışma alanımızda ilk devlet kuran Friglerdir. Bu nedenle en eski yer adları Frigce ve onlardan önce burada yaşayan yerli halkların dillerine, özellikle de Luwice'ye aittir. Hellenleşme döneminde Hellence, Romalılar zamanında da Latince yer adları kullanılmaya başlanmıştır.⁹ Bizanslılar ile Türkler arasında birçok kez el değiştirmiş olan Simav toprakları, Germiyanogulları zamanında Yakup Bey'in ölümü üzerine yerine geçen oğlu Mehmet Bey Kula ile birlikte Simav'ı da Bizanslılardan tekrar geri almasıyla, kesin olarak Türk yurdu olmuştur. Mehmet Bey'den sonra yerine geçen Süleymanşah, kızı Devletşah Hatun'u I. Murad(1326-1389)'ın oğlu Yıldırım Beyazıt(1360-1403)'a vermiştir. Çeyiz olarak da Kütahya ile beraber Simav, Emet, Tavşanlı ilçelerini Osmanlılara bırakmıştır. (Alper, 1956: 2-3)Süleyman Şah'ın 1387 tarihinde vefat etmesinden sonra Germiyan tahtına çıkan II. Yakup Bey Yıldırım Beyazıt'ın Rumeli'nde bulunmasından istifade ederek kardeşine çeyiz verilerek Osmanlı'ya geçen yerlerin bir kısmını geri almaya

¹ Ayşegül Güneş, *Simav Ovası (Eski Simav Gölü- Simav) Ekolojik Özellikleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kütahya, 2010, s.6.

² Kütahya Maddesi, *Ana Britannica*, Cilt:19, Ana Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.422.

³ Ana Britannica, agb, s.423.

⁴ Güneş, agt, s.6.

⁵ Cihat Pala - Ertuğrul Erdoğan, *Doğası, Tarihi ve Folkloruyla Simav*, Simav Kaymakamlığı KHGB Yay., İzmir, 2007, s.16.

⁶ Şevki Baykal, *Dünden Bugüne-Bugünden Yarına İşte Simav*, Çamlıca Matbaa Kütahya, 1966, s.2.

⁷ Etem Ruhi Alper, *Yeşil Simav*, İzmit, 1956, s.1.

⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kütahya Şehri*, İstanbul, 1932, s.4.

⁹ Pala- Erdoğan, age, s.226.

başladı. Rumeli’de durumu düzelterek Anadolu’ya geçen Yıldırım Beyazıt, II. Yakup Bey’i İpsala kalesine hapis ederek Germiyan Beyliği’ni kendi topraklarına katmıştır.¹⁰

Yakup Bey on iki yıl bu kalede yattıktan sonra, 1392-1396 yılları arasında doğu Anadolu’yu ve Irak’ı zapt ederek Karabağ’da kışlamakta olan Timur’a dert yanmak istemiş ve bir kolayını bularak kaleden kaçmıştır. Meşhur Ankara Savaşı’nda Beyazıt Timur’a yenilince, Timur Simav dâhil bütün Germiyan topraklarını Yakup Bey’e geri vermiştir. Yakup Bey ölümünden bir yıl önce, II. Murat (1404-1451)’in yanına, Edirne’ye kadar giderek, vefatından sonra memleketinin Osmanlı topraklarına katılmasının vasiyet etti. Böylece Simav, 1428’de yeniden Osmanlı toprağı oldu.¹¹

Günümüzde Kütahya İlinin bir ilçesi olan Simav, Milli Mücadele’de Yunan işgaline uğrayan yerlerden birisidir. Bu ilçe halkı sadece işgale tanık olmakla kalmamış, Yunan zulüm ve vahşetine de uğramıştır.

1.Simav Müdafaa-İ Hukuk Cemiyetinin Kurulması

Simav Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulmasında başrolü oynayan kişi İsmail Hakkı Bey’dir.¹² İsmail Hakkı Bey Simav’ın önde gelenleri belediyeye çağırmıştır. Belediye salonuna toplanmış 65 kişiye maksadını anlatarak: “ *Vatan savunması için 8000 lira, 200 atlı isterim,*” demiştir. Dört yıllık büyük harpten sonra bu miktar Simav için çok ve tedariki güç görüldüğü için halktan kimse buna evet ya da hayır diyememiştir. Salonu büyük bir sessizlik kaplamıştır. Komutanın bu sessizlik karşısında sinirlendiği anlaşılmış, bu sırada eytam müdürü söz almıştır:“ *Kumandan Bey, 200 silahlının emrinize verilmesi kolay, fakat 8000 lira hakkında görüşmek üzere müsaadenizi rica edebilir miyiz?*”Derin sessizliği yırtan bu küçük görüşme derhal durumu değiştirmiştir. Kumandan lazım gelen müsaade ve cevapları vermiş ve cebinden ufak bir kitap çıkarmıştır: Bu, reddi ilhak yasasıdır, diyerek, orada bulunan kişilere okumuştur. Bu yasaya göre Simav’dan da bir heyet seçilmesi için derhal seçim yapılmıştır. 1Kasım 1919 tarihinde yapılan seçimle, Vaiz Rasih (Atalay) Efendi birinci reisliğe, Eytam müdürü Mehmet Nuri (Uz) Efendi, ikinci reisliğe seçilmiştir. Ayrıca, Banka memuru Hüseyin veznedarlığa, Nasuh oğullarından Şevket Bey, Alaiyeli Abdullah, Yağcı oğlu Abbas, Hacı Hamza oğlu Ahmet, Şahbaz oğlu Mustafa, Nasuh oğullarından Hafız Hulusi, Edev oğlu Hüseyin, Belediye reisi Ahmet üyeliklere seçilmişleridir. İsmail Hakkı Bey bu seçilenleri birer birer tanıdıktan ve isimleri de defterine yazdıktan sonra hemen teşkilata başlanılmasını ve yapılan işler hakkında merkeze malumat verilmesini istemiştir. Bırakacağı bir mevki kumandanı ile efradın iase ve ibatesine dikkat olunmasını, işi acele olduğu için hemen geri dönmesi gerektiğini söyledikten sonra Kako Mehmet adında bir mevki kumandanı ile 19 efrad bırakmıştır. Böylelikle Merkezi Uşak olan Simav Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuş ve seçilen heyet vasıtasıyla işe başlanmıştır.¹³

Simav’da kurulan cemiyet birçok olumlu işler yapmışsa da bu cemiyeti kötölemek için 12 Haziran 1920 günü Emet ve Gediz taraflarından Kuva-yı Milliye Cemiyeti adına silahlı bir grup Simav’ın Gireman köyünü basarak köye zarar vererek iki kişiyi öldürmüş bazı kişileri de yaralamışlar ayrıca yağma olayı da gerçekleştirmişlerdir. Bu kişiler kendilerine Kuva-yı Milliye süsü vermişler amaçları ise bu cemiyete zarar vermektir. Bu olay kısa sürede etrafta duyulmasıyla cemiyete tepkiler başlamıştır.¹⁴ Bu tarihlerde Simav’da çok sayıda değişik çete

¹⁰ Uzunçarşılı, age, s.53-54.

¹¹ Erkan Açıkgöz, *Milli Mücadelede Simav ve Çevresi*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2016, s.12.

¹² Pala – Erdoğan, age, s.254.

¹³ Alper, age, s.7.

¹⁴ Alper, age, s.7.

ve silahlı gruplar vardır. Kuva-yı Milliye'den görünüp Kuva-yı Milliye elemanlarını, bu çetelere hedef gösteren ihanet içinde olan ileri gelenlerin de varlığı bilinmektedir.¹⁵ Kuva-yı Milliye içinde yer alıp bu teşkilata zarar veren iki çeteci çeşme başında buğday yıkayan bir kadının boynundaki altını çekip almışlardır. Bu olay halk tarafından bir tepkinin oluşmasına neden olmuştur ve bu iki kişi Hacıhafızoğlu Hanı'nda Süleyman Sami'nin samanlığına hapsedilmiştir. Akşam yemeği vaktinde ise samanlığın sahibi tarafından samanların arkasındaki delikten çıkararak kaçmaları sağlanmıştır. Kaçarak Şaphane'ye giden bu iki kişi olayları değiştirerek anlatmış. Bu olayda Simav eşrafı ile Kuva-yı Milliye'nin arasındaki güvensizliğin artmasına neden olmuştur.¹⁶

2.Simav'da Kuvayi Milliye'ye Karşı Bazı Tepkiler

22 Haziran 1920'de saldırı hareketine başlamış olan Yunan ordusu Anadolu'nun içlerine doğru ilerlemeye başlamıştır. Akhisar, Gördes ve Demirci'de işgal edildikten sonra Yunan ordusunun bir kolu Simav-Gediz istikametine yönelmiştir.¹⁷ Yunan askerleri Simav yakınına kadar yaklaşınca, Yunan bölüklerine öncülük eden Simav'dan bazı kişiler tarafından kurulan, başlarında Hisarbeyli Şalgamoğlu İsmail'in bulunduğu silahlı bir grup Hilafet Ordusu adıyla Simav'ı basmıştır. 19 Temmuz 1920 günü ikinci vakti at nalları sesleri duyuldu sıralı binekli tabur nizamı almış sivil silahlı bir kıta şeklinde başlarında Hisarbey efesiyle yürüyüşle gelmişlerdir. Gelmelerinin amacının Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni dağıtmak olduğu kısa sürede anlaşılmiş ve cemiyet üyeleri takip altına alınmışlardır. Cemiyetin ikinci başkanı Mehmet Nuri (Uz) Efendi'nin evinin de dört yönü bekçi ile kuşatılmıştır. Kuva-yı Milliye'ye karşı olanların hedefinde olan kişiler arasında Mırt Mustafa (Temizer) ve mevki kumandanı Yüzbaşı Kemal Bey'de vardı. Mırt Mustafa Kuva-yı Milliye karşıtları tarafından vur emrine tabi tutulmuştur. Birkaç sefer kurulan pusulardan kurtulabilmeyi başarmıştır. Yüzbaşı Kemal Bey Simav'a teşkilatın durumunu incelemek için geldiğinde pusuya düşürülmek istenilmiştir. Zor durumda kalan Kemal Bey kaçmaya karar vermiş ve Mırt Mustafa yardımıyla hendeklerde gizlenerek Emet üzerinden Kütahya'ya gitmiştir. Simav Kaymakamlığının yazışmaları da bu asiler tarafından kontrol altına alınmıştır. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri muhalifler tarafından belediyeye çağrılmış ve Kütahya Mevki komutanına iletilmek üzere sert bir dille yazılmış olan telgraf yazısının altına imza atmaları istenmiştir. Mehmet Nuri (Uz) Efendi daha önce kullanmadığı imza şekliyle bunun altına imza atmış ve diğer isteklerinde de yardımcı olmasını isteklerine olur cevabı vererek kendini kurtarmıştır.¹⁸

Simavlı asiler İnüstü'nü (bugünkü devlet hastanesinin bulunduğu yer) karargâh haline getirmişlerdir. Kuva-yı Milliye için toplanan henüz gönderilmeyen koyun ve keçilere el koyup kendileri yemeye başlamışlardır. Eli silah tutan gençleri de gönüllü olsun olmasın silahlandırmışlardır.¹⁹ Simav'ın girişine karargâh kurmuş olan Kuva-yı Milliye muhalifleri olası bir çatışmaya karşı önlemlerini almışlardır. Bu sıralarda Çerkez Ethem Kütahya'da bulunmaktadır. Demirci'deki Yunan ordusunun Ayvalık Tümeni'ne saldırı hazırlığı içindedir ve Simav'da Çerkez Ethem'in bu amaçla ilerleyeceği yol üzerinde bulunmaktadır.²⁰

24 Temmuz 1920 günü akşamüzeri ilçe kaymakamı, jandarma komutanı ve Kuva-yı Milliye temsilcilerinin de bulunduğu gizli bir toplantı gerçekleştirilmiş, isyanı bastırmak için

¹⁵ Açıkgöz, agt, s.47.

¹⁶ Pala – Erdoğan, age, s.261.

¹⁷ Yurt Ansiklopedisi, *Kütahya Maddesi*, C.VII, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1982-1983, s.5306.

¹⁸ Açıkgöz, agt, s.54-55.

¹⁹ Mehmet Nuri Uz, *Hayat'uz Beti*, yayımlanmamış Hatıralar, s.39.

²⁰ Yurt Ansiklopedisi, agb, s.5306.

Kuva-yı Seyyare'nin yola çıktığı öğrenilmiştir.²¹ Emet Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Doktor Fazıl Bey 27 Temmuz 1920 günü Simav'dan gelen haber üzerine Kütahya'ya gönderdiği telgrafta, Yunan'a karşı Simav'ı koruyacaklarını şimdiye kadar Simav'a gelenlerden hayır görmediklerini belirttiklerini bildirmiştir. Ayrıca muhaliflerin yüz kişilik kadar kuvvetlerinin olduğunu ve Hisarbey'de bulunan Yunan askerleriyle irtibatlı olduklarının Yunanlıların bir adet otomatik silahının da ellerinde olduğunu düşünmekte olduğunu belirtmiştir. Bu arada isyancıların ise Necati zade Süleyman ve Hisarbeyli Şalgamoğlu İbrahim, İsmail olduğunu kendi imzalarıyla gönderdikleri anlaşıldığı²², isyanın elebaşlarının Simav eşrafından olduklarını, sayılarının birkaç kişiyle sınırlı olduğunu, memleketlerini savunma yanlısı olan yurtsever Simav halkıyla ilgisinin bulunmadığını belirtmiştir.²³ Simav'daki bu olumsuz gelişme üzerine Kuva-yı Seyyare harekete geçmiştir.

3.Kuva-yı Seyyare'nin Simav'a Gelişi

Simav'da muhalif hareketin meydana getirdiği gelişmelerden Kütahya'da bulunduğu sırada gelen telgraftan haberdar olan Çerkez Ethem, emrindeki bütün gönüllülerini toplayarak Kütahya'dan Simav'a doğru harekete geçmiştir.²⁴ 27 Temmuz günü Kütahya'dan Şaphane'deki Fazıl Bey'e çekilen telgrafta Çerkez Ethem'in büyük bir kuvvetle Simav'a doğru yola çıktığı bildirilmiştir.²⁵

Çerkez Ethem'in kuvvetleri, 4500 atlı ve yayadan kurulu Kuva-yı Seyyare'den oluşmaktadır. Kuva-yı Seyyare içinde 550 kişilik sonradan "katiller taburu" olarak da adlandırılan cezalılar taburu ve 14 makineli tüfek ve 4 dağ topu da bulunmaktadır. Çerkez Ethem kuvvetlerinin Simav'a yaklaştığı sırada Simav'daki muhalif hareketin Yunanlıları Simav'a davet ettiği öğrenilmiştir.²⁶ Yunan'ı Simav'a davet eden heyet Hisar'da bulunan Ramazan topunu alarak Müftü Mehmet Arif (Eren) Efendi'nin evine gelerek, Yunan'ı karşılamaya gidelim demişlerdir, Mehmet Arif Efendi:"Yunan'ı karşılamaya giderseniz dininizi kaybedersiniz, memleket için kötü olur. Müslüman Hristiyan'ı karşılamaya gitmez" demiştir. Ancak, Mehmet Arif Efendi'yi dinlememişler ve Yunanı karşılamaya gitmişlerdir. Ramazan topunu da İnüstü'ne kurmuşlardır. Mahallelerde Yunanlılar için ekmek toplamışlardır.²⁷ Bu gelişme üzerine Kuva-yı Seyyare'nin iki müfrezesi Simav'ın çevresini tutmakta olan isyancılar üzerine taarruz ederek bunları kısa sürede dağıtmayı başarmıştır. Bu arada isyancılar, Edek Tepesi'ne karargâh kurarak Kuva-yı Seyyare'ye karşı cephe olarak kurulmuş olan İnüstü'nden ramazan topu atışları yaparak toplarının olduğu havası vererek bir korku oluşturmak istenmiştir. Karşıyaka Tepesi'ne çıkan Kuva-yı Seyyare kuvvetleri buradan makineli tüfekle Simav'ı ateş altına almıştır. Ayrıca, Simav çayının hâkim kısımlarını elde tutan Yunan postaları da buradan atılmıştır.²⁸

Çerkez Ethem akşam karanlığında silahlı bir baskınla Simav'a girmiştir. Daha önceden Çerkez Ethem'in Simav'a geleceğinden haberdar olan, Simav Kuva-yı Milliye üyelerinden Mehmet Nuri (Uz) Efendi, aralıksız devam eden silah seslerini duyunca sevinçle kalkıp diğer Simavlılar gibi dışarı çıkmıştır. Sokaklar insanla doluydu fakat karanlıktan kimse birbirini

²¹ Uz, age, s.40-41.

²² Uzunçarşılı, age, s.186.

²³ Recep Albayrak, *Ethem Bey'in Sürgün Yılları ve Simav Olayları (1919-1948)*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2004, s.80.

²⁴ Yurt Ansiklopedisi, agb, s.5306.

²⁵ Uzunçarşılı, age, s.187.

²⁶ Türk İstiklal Harbi, *Batı Cephesi,II. Cilt 2. Kısım*, Genel Kurmay Yayınevi, Ankara, 1991, s. 414.

²⁷ Azmi Eren,27.02.199 tarihli *Yayınlanmamış Notu*.

²⁸ Türk İstiklal Harbi, age, s.414.-Albayrak, age, s.80.

tanıyamamaktadır.²⁹ İsyancılarla girilen çatışmalarda çok sayıda asi öldürülmüş, Çerkez Ethem'in askerlerinden de 4 şehit 5 yaralı verilmiştir.³⁰ Gün ağarınca iki asker tarafından Mehmet Nuri Efendi evinden alınarak Çerkez Ethem'in yanına götürüldüğünü anılarında belirtmektedir.³¹ Diğer Kuva-yı Milliyecilerinde gelmesiyle Çerkez Ethem Hacı Hafızoğlu Hanında mahalli hükümeti toplamıştır. Burada önce Müftü Hacı Mehmet Arif Efendi ile görüşmüş, bu görüşme sırasında Şeyhülislam Dürrizade'nin verdiği fetvaya karşılık Ankara Müftüsü Rıfat (Börekçi) Efendinin hazırladığı Anadolu Fetvasının altına diğer müftülerle birlikte imza attığı³² için teşekkür etmiş ve hayır duasını alıp,³³ elini öpmüştür. Mehmet Arif Efendi'ye Yunan'ı Simav'a davet edenler önce size gelmişler. Siz onlara "*Müslüman Hıristiyan'ı karşılamaya gitmez*" diyerek karşı çıkmışsınız. Bu kişilerin isimlerini verir misiniz dediğinde, Mehmet Arif Efendi, çok zaman geçti deyip, o kişileri asılmaktan kurtarmıştır. Müftü Mehmet Arif Efendi, bu durumu; "*Ömrümde ilk kez yalan söyledim eğer yalan söylemeseydim hepsini asacaklardı*", sözleriyle dile getirmiştir.³⁴

3.1. Kuva-yı Milliye Karşıtlarının Cezalandırılması

Kuva-yı Seyyare Simav yakınlarına geldiğinde amacı Demirci'de bulunan Yunan kuvvetlerine ani baskın yapmaktır. Ancak Simav'daki asiler yolunu kesmiş durumdadır. Daha önce de isyanları bastırılmış olan Çerkez Ethem Müslüman kanı dökmek istememektedir. Burada olacak çatışma Yunan Ordusu'nun Kuva-yı Seyyare'den haberdar olmasına neden olacak ve aynı zamanda bu çatışmalar Çerkez Ethem'e zaman kaybettirecektir. Bunu düşünen Çerkez Ethem bir nasihat heyeti kurarak silahsız olarak asilerle görüşmek üzere Simav'a göndermiştir. Eğer istemezlerse Simav'a bile girmeyeceğini sadece Demirci istikametine ilerleyeceklerini kendilerine bildirilmesini istemiştir. Hayır, cevabını alan Çerkez Ethem hücumu geçerek bir saatte asileri dağıtmış ve Simav'a girmiştir.³⁵ Çerkez Ethem'in Simav'a girmesiyle, Kuva-yı Milliye aleyhine çalışanlardan bir kısmı uzak köylere kaçmıştır.³⁶ Bunlardan Eşref Ağa Delhadır Köyü'ne, oğlu Süleyman Sami'de İzmir'e gitmiştir.³⁷

Çatışma sırasında bu olayları tertip ettiği söylenen Şalgamoğlu lakaplı Mehmet Ağa top atışı sonucu öldürülmüştür³⁸. Ayrıca ilk çatışma sırasında Şalgamoğullarından Yusuf Ağa, Kürt Ali Ağa, Hüseyin Ağa ve Mahmut Ağa öldürülmüştür. Ayrıca çatışma sırasında öldürülenler arasında Karabekir'in Halit(Ateş) Ağa'da bulunmaktadır.³⁹

Yunan'ı Simav'a davet edenlerin isimlerini Çerkez Ethem tespit ettirmiştir. Bunların başında, Tabakhane Mahallesi Muhtarı Evliyazade Hacı Abdullah Efendi, Alakeselioğlu Hasan Ağa, Hokkanların(Okkanların) Ali gelmektedir. Adı geçenler Simav Rumlarının ileri gelenlerini, Hisarbey'deki Yunan ileri karakoluna göndererek burada Yunan komutanıyla görüşme yapmışlar ve Yunan'ı Simav'a davet etmişlerdir. Çerkez Ethem Yunan'ı Simav'a davet eden bu kişilerden Evliyazade Abdullah Efendi'nin evine iki asker göndermiştir. Sağlık bilgisi de bulunan Abdullah Efendi'den askerlerin içinde hastalananlar olduğu ve bunları tedavi etmesi ricasında bulunmuşlardır. Evinin çatı arasında saklanmakta olan Abdullah Efendi

²⁹ Uz, age, s.41.

³⁰ Türk İstiklal Harbi, age, s.414

³¹ Uz, age, s.41.

³² Ali Sankoyuncu, *Milli Mücadelede Din Adamları-II*, Diyanet İşleri başkanlığı yay., Ankara, 1997, s.227.

³³ Albayrak, age, s.64.

³⁴ Azmi Eren,27.02.199 tarihli *Yayınlanmamış Notu*.

³⁵ Albayrak, age, s.84-85.

³⁶ Sami Boz'un, 20.02.2016 tarihinde verdiği notu

³⁷ Pala- Erdoğdu, age, s.261.

³⁸ Albayrak, age, s.86.

³⁹ Albayrak, age, s.67-68.

buradan çıkarak Çerkez Ethem'in yanına gitmiştir. Evliyazade Hacı Abdullah Efendi, Çerkez Ethem tarafından evlerinden getirilen Alakeselioğlu Hasan Ağa ve Hokkanların(Okkanların) Ali ile birlikte Park kahvesinin karşısındaki çınarlara asılmıştır. Hokkaların Ali'nin ipinin iki kez kopması üzerine kurşunlanarak öldürülmüştür.⁴⁰

Çerkez Ethem aleyhinde imza toplayan ve halkı Kuva-yı Seyyare'ye karşı ayaklandırmaya çalışan kişilerden Kınıklıoğlu Süleyman vurularak öldürülmüş, Binbaşılının Hafız Ethem de Cevizarası mevkiinde kısıtılarak, tabanca ile öldürülmüştür. Aynı suçtan dolayı Yavrum Tahir Ağa asılarak öldürülmüştür. Simavlı isyancıların kurduğu cemiyetin başkanlığını yapan Şalgamoğlu İsmel/İsmail Ağa'da bugünkü Değirmenciler Mahallesi başlarında vurulmuştur. Kuva-yı Seyyare'nin koyunlarını çaldığı gerekçesiyle Yörük Halil'de asılmıştır. Kuva-yı Seyyare'nin Kaymaların Halil İbrahim'i tutuklamasını engellediği gerekçesiyle de Telek Ahmet'te öldürülmüştür.⁴¹

Kahveci Akif (Göl) ile Topal Hakkı (Şahbazoğlu) Karakür Mahallesi'nde Akbaldır mevkinde Çerkez Ethem'in askerleriyle çatışmaya girmiş. Bu çatışma esnasında Topal Hakkı bacağından yaralanmış ve kürlerin arasına yığılmıştır. Daha sonra Çerkez Ethem'in kendisini cezalandırmasından korkarak öldü süsü vermek için tabut içinde kaçırılmıştır. Yara almadan kurtulan Kahveci Akif ise bir süre gizlenmiştir.⁴² Çerkez Ethem Topal Hakkı'nın gizlendiğini fark etmiş ve öldürülmesini istemiştir. Topal Hakkı'yı öldürülmekten, dostu olan Çerkez Ethem'in Sır Katibi Eczacı Mehmet Bey (Kuva-yı Seyyare Kurmay Başkanı Açoft Mehmet Sami Bey) kurtarmıştır.⁴³

Suç olamayan kişilerden de asılan kurşuna dizilen ve sürgüne gönderilenler olmuştur. Kuva-yı Milliye üyesi olmasına rağmen Mehmet Nuri (Uz) Efendi'de bu durumdan dolayı hükümet binasına çağrıldığında kendisinin de aynı akıbetin beklediğini düşünerek tedirgin olan kişilerdendir.⁴⁴ Sepetoğlu Hafız İbrahim peşinde olan Kuva-yı Seyyare evini gözetim altına almıştır. Hafız İbrahim evinden çıktığı sıra Kuva-yı Seyyare askerlerinin kendisini beklediğini görünce eve geri dönmüştür. Bu sırada bekleyen askerler ateşe başlamıştır. Dışarıdaki durumu öğrenmek için evin kapısını araladığı sırada biraz ötede nöbet tutan asker tarafından 18 yaşındaki Kaykıların Hafız Mehmet bacağından yaralanmıştır. Yarası iyileşmeyen Hafız Mehmet Kurban Bayramı arifesinde hayatını kaybetmiştir. Kozanların İkbâl Hanım'ın çocuk eğiticisi Madam Avanti'de kaza kurşunu ile hayatını kaybetmiştir.⁴⁵

3.2.Yerli Rumların Cezalandırılması

İstiklal Savaşı'na kadar Anadolu'daki Rum azınlık ile Türkler dostça bir ortamda huzur içinde bir arada yaşamışlardır. Rumların huzur içinde yaşadıkları Anadolu şehirlerinden birisi de Simav'dır. 1908 yılı Hüdavendigâr Salname-i Resmisi'ne göre Simav'ın toplam nüfusu 39816'dır. Bu sayının 187'sini Rumlar 2'sini de Ermeniler oluşturmaktadır. Muhasin Özata'da Simav'da 25-30 kadar Rum ailenin yaşadığından bahsetmiştir. Rumlar genellikle Kuyu Mahallesi ve Dere Mahallesi'nde ikamet etmişlerdir. Bununla birlikte, varlıklı kesimleri ise Hisarardı Mahallesi'nde oturmakta idiler. Genellikle ticaretle uğraşmışlardır ve pek çok sanat dalıyla da ilgilenmişlerdir.⁴⁶ Simav'da bazı ailelere de bu sanatlardan öğretmişlerdir. Örneğin

⁴⁰ Albayrak, age, s.65-66.

⁴¹ Albayrak, age, s.67-68.

⁴² Pala- Erdoğan, age, s.266.

⁴³ Albayrak, age, s.80.

⁴⁴ Uz, age, s.47.

⁴⁵ Albayrak, age, s.67.

⁴⁶ Albayrak, age, s.69-76.

yerli Rumlardan ayakkabıcılığı öğrenen Simavlılar da bulunmaktadır.⁴⁷ “Han Yıkığı” denilen şimdiki Nasuhağa Camii’nin kapısının karşı tarafında kalan yerde Filadelfia Metropolitliği’ne bağlı bir Ortodoks Kilisesi de bulunmaktadır.⁴⁸

Çerkez Ethem Simav olaylarını bastırıp Simav’a girince cezalandırdıkları kişiler içinde Simavlı Rumlarda da vardır. Daha önce de ifade edildiği gibi, Yunan’ı Simav’a davet etmeye gidenlerin içinde Rumlarda da bulunmakta idi. Mehmet Nuri Efendi’nin anılarında anlattıklarına göre, Hıristiyan erkekleri evlerinde ve sokaklarda öldürülürken, kadınları ise hapsedilmişlerdir. Evlerinden toplanan Hıristiyanlar erkekleri öldürülürken kadınları da korkudan sığınacak yer arıyorlardır. Bu sırada her eve giren çetelerin Mehmet Nuri (Uz) Efendi’nin evine girmeden geri döndüklerini gören Hıristiyan kadın ve çocukları evin kapısı açıldığında bu eve dolmuşlardır. Kurul işleriyle uğraşan Mehmet Nuri Efendi öğle yemeği için evine geldiğinde evin içinin Hıristiyan kadın ve çocuklarla dolu olduğunu görmüştür. Daha merdivenin basamaklarından çıkmadan üç asker tarafından tutuklanarak komutanlarının yanına götürülmüştür. Buradan da komutanlarının emriyle kışlanın ilerisinde bulunan tarlalara götürülmüştür. Yolda götürülürken tutsak alınan bir Rum askerler tarafından alınandan vurulmuştur. Mehmet Nuri Efendi de Hıristiyan sanılarak hendeğe atılmış silah doğrultulup vurulmaya hazırlanıldığı anda asker adın ne diye sorunca Hıristiyan olmadığı anlaşılmış ve hendekten alınarak eve götürülmüştür. Mehmet Nuri Efendi eve götürülürken, sokaklar da çok sayıda Rum’un öldürülmüş olduğunu ve ev önünde bir Rum’un daha vurulduğunu görmüş bu sırada da başka bir Rum’un da Bahçearası’na götürüldüğüne tanıklık etmiştir. Eve geldiğinde mallarının yağmalandığı atının ve bazı eşyalarının götürüldüğünü görmüş, Kuva-yı Milliye mensubu olduğu öğrenilince eşyaları geri verilmek istenilmiş ancak atı bulunamamıştır.⁴⁹

Bu konuyla ilgili Recep Albayrak, “*Ethem Bey’in Sürgün Yılları ve Simav Olayları(1919-1948)*” adlı eserinde Herkül Millas’ın “*Göç*” eserinin 252-253. sayfalarından şunları aktarmaktadır:

Simav’dan Yunanistan’a göçmüş olan Madam Eleni Pavlidu’nun tanıklığı, Nea Elvetia, 10.01.1963:

“Simav’ın Türkleri sakin, kendi hallerinde insanlardı; iyi geçiniyor, kardeş gibi yaşıyorduk. Ah, o(...) eli kanlı çeteleri var ya bu kötülüğü onlar yaptı. Sana her şeyi anlatacağım.

1920 ortalarına doğru Yunan ordusu bulunduğumuz yere yaklaşmış, Türk Köyü Demirci(ilçesi)’yi ele geçirmiş, Simav’a doğru ilerliyordu. Neredeyse bir saatlik yoldaydı.

Simavlı Türkler(...) karşıtıydı. Hem kendilerine hem bizlere kötü davranan çetecilerden nefret ediyorlardı. Simav’ın Türk ve Rumlardan oluşan bir komisyon Yunan Ordusu’nu karşılamaya gitti. Simav çeteler tarafından ele geçirilip katliamlar olmadan önce Yunan Ordusu’nun Simav’ı almasını istediler. Komisyondaki üç Türk Kaymakamlık Konağı’ndan, yani yönetimindendi.

Kötü kaderimiz... Yunan Ordusu’nun subayları teklifimizi reddetti. Simav’a girmek için emir almadıklarını söylediler.

Çeteciler, ispiyoncuları sayesinde Yunanlı subaylarla konuşmaya giden komisyonu öğrendi. Çeteciler kısa süre içinde Simav’a girdi. Yunanlılarla birlikte hareket edenleri ve

⁴⁷ 1925 doğumlu Kamil Muştu ile 18.11.2015 tarihli görüşme

⁴⁸ Albayrak, age, s.70.

⁴⁹ Uz, age, s.43-44.

Rumları öldürmeye başladılar. Hemen hemen 50 erkek çatışmada öldüler. Bunlardan 17si bizim soyumuzdandı. İki de kadın ölenler arasındaydı...

Çeteciler yörenin ileri gelen varlıklı Türklerinden bazılarını da(...) hisleri yüzünden öldürdüler.

Biz kadın ve çocukları trenlere doldurdular, Ankara'ya, Keskinmaden'e sürgüne yolladılar.

İki buçuk yıl kadar Keskinmaden'de sürgünde kaldık. ...bizlere çok iyi davrandılar, Tanrı onlardan razı olsun! Temizlenmemize yardım ettiler, yiyecek, giyecek verdiler. Papa-Eftim'in de bize bir sürü yardımı oldu".⁵⁰

Çerkez Ethem de 29 Temmuz 1920 raporunda Simav'daki olaylarda 50 kişinin öldürüldüğünü 50 kişinin esir alındığını askerlerinden dört kişinin şehit düştüğünü beş kişinin de yaralandığını bildirmiştir.⁵¹

3.3.Simav'dan Sürgünler

Simav'da isyana karışan kişiler ya kurşuna dizilerek ya da asılarak öldürülmüş, bir kısmı da kaçıp kurtulmuştur. Kaçıp kurtulan kişilerin eşleri ve çocukları Kütahya'ya sürülmüştür. Eşref Ağaların Çerkez Nazife, gelini Yaşar Hanım ve oğulları Asım ile Ferit ve Küçük Hacı Mehmet'in Dudu ve Habibe isimli iki eşi, Kuro Zennure, Kaymakam Yağcızade Hafız Kamil Efendi'nin karısı, Hacı Hafızoğlu İsmet Hanım, Buldanlıların Huriye Hanım, Kelçavuşların Cemile Hanım, Çapkınların Cemile Hanım, Şahbazoğlu Üfret(Rıfat), Abbas Efendi'nin Kamil, Hacı Ali oğlu Hakkı ve diğer kadın ve erkeklerle birlikte yaklaşık 30 kişiliktir.⁵² Hafız Hulusi(Nasuhoglu) Efendi'de Çerkez Ethem tarafından Yozgat'a sürgün edilmiştir. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Üyesi olan Hafız Hulusi Efendi yapılan girişimler neticesinde affedilmiştir.⁵³ Sürgün olarak Kütahya'ya giderlerken Süleyman Sami'nin ailesi Hacılar Köyü'ne gelmişler ve geceyi orada geçirmişlerdir. Geldiklerinde sürgün oldukları için kimse yemek vermemiş Süleyman Sami'nin kızı orada bulunan köylülere ilahi söyleyince köylüler evlerinden bir şeyler getirerek karınlarını doyurmalarına yardımcı olmuşlardır.⁵⁴ Kütahya'da her gün ihanet, isyan ve kaçak durumunda bulunanlar için idam kararı uygulanmaktadır. Nezarethane ile idam için kurulan darağaçlarının olduğu yer yakında olup, Simav'dan sürgün edilenlerin sabaha karşı gerçekleştirilen idamları esnasındaki feryatlarını işitmektedirler. Kendilerinin de aynı akıbeti beklediğini düşünerek, ellerinde Kur'an, dua, niyaz, tövbe ile sıranın kendilerine gelmesini bekliyorlardı. Adı geçen kadınlar eşleri yakalanıncaya kadar onların yerine sürgüne gönderilmişlerdi.⁵⁵ Çeşitli yerlere sürgün edilenlerin Kütahya'ya iadeleri üzerine bu kişilerden Eşref Ağa'nın eşi Nazife Hanım ve gelini Yaşar Hanım Kütahya Milletvekili seçilen Yusuf Cemil (Altay) Bey'in Kütahya'da ki evinde misafir olmuşlardır.⁵⁶

Kuva-yı Seyyare tarafından idam edilmeyen isyancıların büyük bir kısmı Ankara'nın Keskin ilçesine sürgün edilmişlerdir. Uşak'tan trenle Ankara gönderilmek üzere Çerkez Ethem'in görevlendirdiği askerlerle yola çıkan Rumlar, Gediz'in Abide yakınlarına vardığı zaman askerlerden birinin kadınlara sarkıntılık yaptığını bildirerek Uşak'ta Kuva-yı Milliye yetkililerine şikâyetçi olmuşlardır. Şikâyeti dinleyen yetkili durumu anlatan bir mektup

⁵⁰ Albayrak, age, s.76-78.

⁵¹ Reşat Özalp, *Simav Camileri ve Hayratı İmar Derneği*, Yenigün Matbaası, Ankara, 1984 s.14.

⁵² Albayrak, age, s.101.

⁵³ Yusuf Cemil Altay Yayınlanmamış günlükleri.

⁵⁴ 1925 doğumlu Zekiye Önder ile 14.11.2015 tarihinde yapılan görüşme

⁵⁵ Albayrak, age, s.101.

⁵⁶ Yusuf Cemil Altay Yayınlanmamış günlükleri.

yazarak mektubu da suçu işleyen askeri de, Çerkez Ethem'e göndermişlerdir. Yapılan tahkikat sonucu suçlu olduğu anlaşılan İzzet Çavuş Nasuhağa Camii yakınında Piyade Fırka Kumandanı Derviş Bey'in emri ile öldürülerek cezalandırılmıştır.⁵⁷

Simav'dan sürülen yaklaşık kırk civarında hane halkı Keskin'e yerleşmiştir. Simavlı Kütahya Milletvekili Yusuf Cemil (Altay) Bey, Meclisin Kayseri'ye taşınması gündeme geldiği zamanlarda Kütahya'dan Ankara'ya gelen ailesiyle Keskin'de kiralık olarak bulunduğu Rum evine yerleşmiştir. Burada Simav'dan sürülen Rumların yardımlarını görmüşlerdir. Rumca dahi bilmeyen Türkleşmiş olan bu Rumlar vatan hasretlerini Simav'dan gelmiş olan bu misafirleriyle ilgilenerak gidermeye çalışmışlardır. Gözyaşları dökerek ve gönülden yardımda bulunarak vatan hasretlerini gelen misafirleriyle gidermeye çalışmışlardır.⁵⁸ Mübadele başlayınca Keskin'e yerleşmiş olan bu Rumlar İstanbul üzerinden Atina'ya gönderilmişlerdir.⁵⁹

3.4.Çerkez Ethem'in Simav'da Yaktığı Yerler

Çerkez Ethem Simav'a girmeden önce silahsız öncü birliklerini göndermiş Yunan birliklerini takip için geçeceğini söylemiştir. Ancak verilen cevap olumsuz olmuştur. Yunan Ordusu üzerine gitmek için kullanacağı güzergâhta Çitgöl bulunmaktadır. Diğer kullanacağı yol ise ya dağlık yollar ya da Simav Gölü'nün kuzey batısını dolaşmaktır.⁶⁰ Demirci'deki Yunan kuvvetlerine mücadeleye gitmek için en mantıklı yol Çitgöl'den geçip Simav Gölü'nün kıyısından ilerlemek olduğundan bu istikametten gidilmiştir. Daha önce ikna için gelen askerlere Çitgöl'den birkaç kişi köyün girişinde ateş açmışlar ve geri dönmelerini izin vermeyeceklerini söylemişlerdir. Bu durum karşısında köy yakılarak Çitgöl'den geçilme kararı alınmıştır. Çerkez Ethem'in kardeşi Tevfik Bey tarafından yakma emri verilmiştir. Burada karşı duranlardan dört kişi öldürülmüştür.⁶¹

Simav'daki isyancılarla çatışmalar devam ederken Tevfik Bey bu yolu geçerek Simav Ovası'nın batısındaki hâkim noktaları ele geçirerek Yunan ileri karakolları ile çatışmaya başlamıştır.⁶² Çitgöl gibi yakılan yerlerden birisi de Hisarbey Köyü olmuştur. Çerkez Ethem Simav'a girmek istediğinde karşı çıkıp silahlı çatışmaya giren Şalgamlar Hisarbey köyünden gelmişler ve Simav'da örgütlenmişlerdir. Çerkez Ethem bunları Simav'a girerken çıkan çatışmada ve sonrasında cezalandırarak öldürmüştür. Çerkez Ethem Hisarbey'e geçerek burada Şalgamların, Kuva-yı Milliye'ye karşı çıkanların evlerini yakmıştır. Hisarbey artık yanmış harap olmuş, eski iyi halinden eser kalmamıştı. Aşar toplayan bu köyden olan kişiler bunu zorbalık haline getirmişlerdir. Bu tarzdaki olaylardan dolayı civar köylerde yaşayan insanlar Hisarbey'e karşı tavrılı hale gelmişlerdir. Hisarbey'e karşı olan köylerden biri de Efir Köyü'dür. Hisarbey'in Kuva-yı Seyyare tarafından yakılmasından sonra köyün yandığını gören yakın köylerden Efir köyü bu duruma sevinmiş ve seyretmek için civara çıkmıştır. Bu köy halkından birisi de, "*benden öşürle birlikte çuvallarımı da almışlardı. Bari karşıdan ısınayım*" dediği de anlatılmaktadır.⁶³

Çerkez Ethem Simav'a girdiğinde Müftü Mehmet Arif Efendi ve Kuva-yı Milliye ileri gelenlerini toplayarak bir kurul oluşturmuştur. Bu sırada askerlerine evlerde, kadın çocuk, ihtiyar kalmasın emrini vermiştir. Bu emirden evlerin yakılacağını anlayan kurul üyeleri bunu engelleme için çabalamışlardır. Bunlardan Mehmet Nuri Efendi, "Simav isyan etmedi. Birkaç

⁵⁷ Pala- Erdoğdu, age, s.266-Albayrak, age, s.70.

⁵⁸ Yusuf Cemil Altay Yayınlanmamış günlükleri.

⁵⁹ Albayrak, age, s.70.

⁶⁰ Pala-Erdoğdu, age, s.265

⁶¹ Albayrak, age, s.78.

⁶² Pala-Erdoğdu, age, s.265

⁶³ İbrahim Ethem Akıncı, *Demirci Akıncıları*, TTK Yay, Ankara, 2009, s.17

soysuz yüzünden isyana katılmayan masumların evlerinin dükkânlarının yakılması haksız olur, merhamet edin beyim”, diye bu durumu engellemeye çalışmıştır. Girişimler amacına ulaşmış Çerkez Ethem geri gelsinler emrini göndermiştir. Böylece Simav’ın tamamının yakılması önlemiştir.⁶⁴ Bu arada bağırarak bunu yapmamasını ihtar eden Telgrafçı Hafız Hulusi Efendi de Çerkez Ethem tarafından sürgüne gönderilmiştir.⁶⁵ İsyana yardım edenlerin evleri, Simav, Çitgöl ve Hisarbey’de yakılmış. Geriye kalan ev ve eşyaları Rumlardan alınan malların arasına atılmıştır.⁶⁶

3.5.Çerkez Ethem’in Simav’daki Diğer Yaptıkları

Çerkez Ethem bizzat karargâhıyla Simav’a girerek bir tetkik heyeti kurmuştur. Ethem Bey’in başarıları karşısında Simavlular kendisinden memnun kaldıklarını bildirerek mazeret bildirmişlerdir. Mahalli yöneticileri toplayıp üç saat Smav’da kaldıktan sonra karargâhıyla buradan ayrılmıştır.⁶⁷ Yunan ordusu yaklaştığı için karargâh Öreğler Köyü ovasına kurulmuştur. Çerkez Ethem Simav Heyetinden ilk olarak 2400 hayvana yetecek kadar yem saman tedariki, ekmek ve ölümler için kefen istemiştir. Han önüne kurulan komisyon saman, arpa toplamakla uğraşmaya başlamıştır. Simav’da evlerdeki gençler buraya toplanılmıştır. Kollarına beyaz şerit bağlanarak köylere gönderilerek kaçaklar aranmıştır. Bu gençler daha sonra Çerkez Ethem’in ordusu içerisinde yer alarak Yunan’la yapacağı savaşlarda da yararlılık göstereceklerdir. Ayrıca Simav’da verginin toplanması için komisyon oluşturulmuştur. Kaçanların yakılmayan ve kaçırılmayan eşyaları burada toplanmaya başlanmıştır.⁶⁸

Simav ile Hisarbey arasında 30 Temmuz 1920’ye kadar geçen süre içinde coğrafi keşif amaçlı küçük taarruzlar yapılmıştır. Geçen süre içerisinde Simav’daki duruma da hâkim olan Çerkez Ethem emrindeki kuvvetlerle ertesi günü taarruza geçmiş ve hiçbir engelle karşılaşmadan Demirci istikametinde ilerlemeye başlamıştır.⁶⁹

3.6.Yunan Ordusu’na Taarruz

3.6.1.Demirci Muharebesi

Simav’dan hareket eden Kuva-yı Seyyare ordusu 31 Temmuz 1920 sabahı saat 04.45’de topçu ve makineli tüfekli askerlerin desteğiyle Akdere köyünün iki tarafında bulunan Yunan birliklerine taarruza başlamıştır. Bir piyade taburu, iki topçu ve yüz elli kadar süvariden oluştuğu tahmin edilen Yunan kuvvetleriyle gün boyu, öğle saatlerinde yavaşlamış olsa da, akşam karanlığına kadar muharebe devam etmiştir. Bu tarihte Kuva-yı Seyyare birlikleri 15 şehit ile 30 yaralı vermiştir.⁷⁰ Demirci harbi sırasında yaralanan askerler Simav’a gönderilmektedir. Kütahya’da İsmail Hakkı Bey tarafından yaralı askerler için bir seyyar hastane tesis edilerek Doktor İdris Nezihi Bey de başhekim olarak tayin edilmiştir. Ayrıca yaralı askerlerin taşınması için de bir araç temin edilmiştir.⁷¹

Çerkez Ethem 1 Ağustos 1920 sabahı başlayacak olan taarruz için bazı tedbirler almıştır. Katiller taburunu ileri hatlara göndermiştir. Garp Cephe komutanlığı ve 12. Kolordu Komutanlıklarıyla görüşmeler yapılmıştır. Düşmanın Kula’dan buraya asker kaydırması yapma ihtimalininin yüksek olmasından dolayı bunu engellemek için Kula istikametine ve İnay

⁶⁴ Uz, age, s.42

⁶⁵ Albayrak, age, s.68.

⁶⁶ Uz, age, s.45.

⁶⁷ Pala-Erdoğan, age, s.266.

⁶⁸ Uz, age, s.41-48.

⁶⁹ Türk İstiklal Harbi, age, s.414.

⁷⁰ age, s.414.

⁷¹ Uzunçarşılı, age, s.189.

Cephesi'nden düşman tarafına kuvvetli müfrezeler sevkini rica etmiştir. Bunun üzerine 23. Tümen'e Eşme ve Kula istikametlerine birer akıncı müfrezeleri göndermesi emri verilmiş ve 1 Ağustos sabahı hareket edileceği bildirilmiştir. 1 Ağustos sabahı taarruz tekrar başlamıştır. Yunanlılar inatla direnmeye devam etmiştir. Hatta aldıkları takviye kuvvetlerle taarruza bile geçmek istemişlerdir. Ancak Kuva-yı Seyyare'nin topçu atışı karşısında duraklamak zorunda kalmışlardır. Bu arada Çerkez Ethem hemen hemen bütün birlikleriyle tekrar taarruza geçmiştir. Birlikler düşman mevzilerine doğru ilerlemeye başlamıştır. Bu saldırı karşısında düşman, mevzileri terk ederek çekilmeye başladı. Bir süre takip edilen düşmana büyük kayıplar verdirilmiştir. İki gün süren kanlı savaşların sonunda Çerkez Ethem kuvvetleri artık Demirci'ye girmişlerdir.⁷²

Yunan ordusunun tekrar duruma hâkim olması için Yeniköy-Simav yolu üzerinden Demirci Dağı'nı ve Simav Dağı'nı ele geçirmesi gerekmektedir. Bunu yapabilme imkânı olmayan düşman ordusu Borlu'ya çekilmek zorunda kalmıştır.⁷³ Demirci'de düşmana büyük bir darbe indiren Çerkez Ethem Yunan ordusuna fazlaca kayıp verdirmiştir. 20 kadar esirle büyük ganimette elde etmiştir.⁷⁴

Demirci ele geçirildikten sonra Çerkez Ethem tarafından nahiye müdürlerine gönderilen bir bildiriyle cephanenin taşınması ve hayvan ihtiyaçlarının karşılanması için köylerden durumlarına göre birer ikişer hayvan gönderilmesi emredilmiştir.⁷⁵ Elde edilen ganimetler otuz öküz arabasıyla Kütahya'ya gönderilmiştir.⁷⁶ Ethem Bey bir yandan da İsmail Hakkı Bey'in kuvvetleri toplayıp Simav bölgesine hareket etmesini istemektedir. Ancak, İsmail Hakkı Bey eksikliklerin giderilememesinden dolayı hareket edemediğini en kısa sürede eksiklikleri tamamlayarak harekete geçeceklerini Ethem Bey'e bildirmiştir. İsmail Hakkı Bey hazırlıklarına hızla devam ederken Ertuğrul Grubu Komutanlığına bir telgraf çekerek bin beş yüz kişilik bir alayın toplandığını, birkaç gün içinde Simav istikametine harekete geçeceklerini bildirmiştir. Ancak bu askerler için yeterli miktarda silah hala temin edilemediğinden harekete geçilememiştir.⁷⁷

3.6.2. Yunanlıların Tekrar Demirci'ye Taarruzu

Yunanlılar 2 Ağustos 1920 akşamına kadar, Ayvalık Tümeninin büyük kısmını Borlu'da, 32. Alayı'nı Gördes ve Sındırgı çevresinde, bir muharebe alayını Borlu'nun 24 km doğusundaki Çalıklı köyünde, 9. Girit alayını ise Gördes'te toplayarak yeni bir savaş düzeni almışlardır.⁷⁸ Cepheye bu gelişmeler olurken Kütahya'dan gelen telgrafta ise askerler için silah eksikliğinin hala tamamlanamadığından dolayı yola çıkılamadığı birkaç gün içinde eksiklikler tamamlanarak yola çıkılacağı bildirilmiştir. Bu tarihte Kütahya'dan Simav'a Doktor İdris Nezih Bey'in emrindeki elli yataklı seyyar hastane ile Hayrullah Çavuş ve Emin Kaptanın emrindeki elli kişilik süvari müfrezesi yola çıkabilmiştir.⁷⁹

3 Ağustos 1920 sabahı Yunan'ın Ayvalık Tümeni'nin keşif kolu pusuya düşürülmüşse de Yunanlılar 4 Ağustos 1920 sabahı Çalıklı köyü ile Borlu'dan iki koldan ayrı saldırıya geçmişlerdir. Yunan Ayvalık Tümeni'nin öncü kuvvetleri saat 10.30 civarında Çiftlik köyünün güneyine gelmiştir. Burada mola verdikleri sırada Çiftlik köyünün güney sırtlarını tutmakta

⁷² Türk İstiklal Harbi, age, s.415.

⁷³ Albayrak, age, s.100.

⁷⁴ Yusuf Cemil Altay Yayınlanmamış günlükleri.

⁷⁵ Uzunçarşılı, age, s.188.

⁷⁶ Türk İstiklal Harbi, age, s.415.

⁷⁷ Uzunçarşılı, age, s.189.

⁷⁸ Türk İstiklal Harbi, age, s.415.

⁷⁹ Uzunçarşılı, age, s.191.

olan Türk müfreze piyadelerinin ve makineli tüfeklerinin ani ateşlerine maruz kalmışlardır. Yunan Ayvalık Tümen'i Hazırlıksız yakalandıkları bu saldırı karşısında geriye kaçmaya, dağılmaya başlamışlardır. Bu karışıklık ve dağınıklığa başlarındaki subaylar hatta tümen komutanlarının müdahaleleriyle önlenebilmiştir. Bu dağınıklığın önlenmesinden sonra Yunanlılar Ayvalık Tümeni ve destek için gelen 31. Alayla birlikte Çiftlik Köyü'nün güney sırtlarını tutmakta olan Kuva-yı Seyyare birliklerine, topçularının da desteğiyle taarruz etmiştir. Yoğun ateş altında kalan burada ki askerlerimiz karşı koymaya çalışılsa da geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Bu çatışmalarda Yunan kuvvetlerinin 25 askeri yaralanmış ve iki askerleri de öldürülmüştür. Yaralanan askerlerin içinde tümen komutanlarından Albay Otoneos da bulunmaktadır. Kuva-yı Seyyare'nin çekilmesi üzerine Yunan Ayvalık Tümeni saat 18.00'de Demirci'ye girmiş, 31. Alayı ise Demirci'nin kuzey batısında emniyet tertibatı almıştır.⁸⁰

3.6.3. Yunan Kuvvetleri'nin Simav Taarruzu

Demirci'yi işgal eden Yunan kuvvetleri ardından 6 Ağustos 1920 günü 31. Alay'dan bir taburla Hisarbey'i, 9. Girit Alay'ı vasıtasıyla Simav'ın batı hududunda bulunan Yeniköy'ü işgal etmişlerdir. Yunan Kuvvetleri artık Simav'ı işgal etmek için hazırlıklara başlamışlardır. Simav Dağı Kuva-yı Seyyare kuvvetlerince tutulduğu bilindiği için öncelikle buraya saldırıyı planlamışlardır.⁸¹ Simav ve Demirci Dağlarında savaş başlamıştır. Bu mücadeleler esnasında Simav Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti de cepheye takviye askerler toplamak ve iase tedariki sağlamak için geceli gündüzlü çalışarak bu görevi gerine getirmişlerdir. Bu sıra Salihli ve Demirci'de Yunan'dan kaçan halk Simav'a göç etmeye başlamıştır.⁸²

6 Ağustos 1920 günü Kütahya Milli Alayın 1. Taburu Hulusi Efendi komutasında Simav'a doğru yola çıkmıştır. Bu taburda 600 asker bulunmaktadır. Bunların 530'u silahlandırılmıştır. Çerkez Ethem, 1. Taburun hareketinden sonra da Simav'dan İsmail Hakkı Bey'i cepheye davet eden bir telgraf yazarak, ikinci taburun noksanlarının Gediz ve Simav'da tamamlanabileceğini Kütahya'dan acele bu bölgeye hareket etmesi gerektiğini zaman geçtikçe telafisi mümkün olmayan durumlarla karşılaşılacağını bildirmiştir.⁸³

Simav Dağında çatışmalar devam etmektedir. 14 Ağustos 1920 sabahı saat 5.00'te hareket eden Yunan ordusuna ait 32. Alay ve bir topçu taburu saat 9.00 civarında Simav Dağı ile Demirci Dağı arasındaki boyun noktasını ele geçirmiştir. Muharebe grubundan ayrılan bir kol Kuva-yı Seyyare kuvvetlerinin sağ kanadını tehdit etmek amacıyla Hisarbey istikametine yönelmiştir. Simav Dağı yönünde ilerlemekte olan Yunan kuvvetleri ise saat 10.00 sıralarında Çerkez Ethem'in mevzilerin önüne sürdüğü milli müfrezelerle karşılaşmışlardır. Yunan kuvvetlerinin üstün ateş desteği karşısında direnmeye çalışmışlar ancak geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Kuva-yı Seyyare kuvvetleri Simav Dağı'nın hâkim noktalarındaki mevzileri de terk etmek zorunda kaldılar ve bu hâkim noktalar Yunan kuvvetlerinin eline geçmiştir.⁸⁴ Yunan'ın Simav'a girme ihtimali ortaya çıkınca Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne ait bütün kayıtlar yakılıp yok edilerek cemiyetin bazı üyeleri Gediz'e gitmişlerdir. Herkes düşman korkusuyla göç etme kaygısına düşmüştür.⁸⁵ Diğer taraftan düşmanın sol kolu da ileri harekâta devam etmektedir. 9. Girit Alayından bir tabur ve bir bataryanın katıldığı bu harekâtle güçlü atış güçleriyle Hisarbey-Bahtıllı hattını büyük bir özveriyle savunan ordumuzu geri çekilmeye

⁸⁰ Türk İstiklal Harbi, age, s.416-417.

⁸¹ age, s.417.

⁸² Uz, age, s.50.

⁸³ Uzunçarşılı, age, s.193.

⁸⁴ Türk İstiklal Harbi, age, s.417.

⁸⁵ Uz, age, s.50.

mecbur bırakmışlardır. Buradaki kuvvetlerimiz Hisarbey'in 4 km kadar kuzeyine çekilmek zorunda kalmıştır. 1. Yunan Kolordusu, istila amacıyla yaptığı ileri harekâta çok dağıldığından geri çekilerek toplanma emri vermiştir. Demirci'de sadece 32. Alayı bırakarak geri çekildiler. Yunanlıların çekildiğini sezen birliklerimiz Demirci istikametinde keşif faaliyetlerine başlamıştır.⁸⁶

3.6.4. Yunan'ı Takip ve Hava Taarruzları

20 Ağustos 1920'de Uşak'tan kalkan iki Türk uçağı Simav semalarında keşif yapmaya başladılar. Yapılan uçuşlarda düşmana ait herhangi bir iz bulunamamıştır. Batı istikametine doğru uzanan vadide alçak uçuş yapmalarına rağmen yine de Yunan kuvvetlerine rastlanmamıştır. Keşif için istenilen yeri fazlasıyla geçmiş düşmanın gizlenme ihtimali olan yerler makineli tüfekle tarandıktan sonra geri dönmeye başlamıştır. Bir süre sonra Yenice köyü (Kelemyenice Köyü) semalarına geldiğinde çadırı bir ordugâh görülmesi üzerine pilotumuz Vecihi Hürkuş boz renkli olmalarından dolayı üzerlerine bomba atmıştır. Daha sonra Uşak'a geri dönmüştür. Uşak'a dönmelerinden bir saat geçmeden Kuva-yı Seyyare komutanlığından bir telgraf gelmiştir. Bu telgrafta, iki düşman uçağının Simav vadisini uzun süre dolaştıktan sonra bir gün önce düşmandan elde edilen bir alaylık ordugâh çadırının üzerine iki bomba atıldığını, ancak ölen olmadığını belirtmiştir. Ayrıca bu harekete uçaklarımız tarafından karşılık verilmesi istenilmiştir.⁸⁷

Vecihi Hürkuş bu telgraftan haberdar olunca, hatıralarında bu durum için kendisinde "soğuk bir duş tesiri" yaptığını belirtmektedir. Kuva-yı Seyyare Komutanlığı'nın istediği vazife kendisi yerine getirmek istediğini filo komutanına teklif etmiştir. Bunun iki nedeni vardı birincisi bu yanlışlığını telafi etmek, diğeri ise daha önce gittiği için mıntıkayı iyi bilmesidir. Aynı gün saat 18.00'de Uşak'tan harekete geçerek öğleden önce boşa giden bombaları telafi etmek amacıyla 40 dakika sonra Demirci üzerine varmıştır. Demirci'nin güneyinde bir fırka karargâhını ve kuzeydoğusunda da dinlenmekte olan bir alay kuvvetini tespit etmiştir. Bu durumlarından istifade ederek düşman kuvvetlerine saldırıya geçerek üzerlerine peş peşe isabetli iki bomba bırakmıştır. Bu ani saldırı Yunan kuvvetlerinin dağılmasına neden olmuştur. Bir topçu tarafından kendisine atış yapılmak istenilmiştir. Bu durum pilotumuza ateş açılan yeri tespit etmesini sağlamış ve karşılık verilmiştir. Ardından ileri mevzilerine de kumanda merkezleri ve önemli noktalarına saldırı gerçekleştirerek başarılı bir şekilde yerine geri dönmüştür.⁸⁸ Saat 10.15'te Kuva-yı Seyyare'nin Demirci'deki Yunan birliklerine iki bin kişilik orduya başlattığı yarma harekâtına Simav yönünden gelen Vecihi Hürkuş'un kullandığı uçak büyük bir katkı sağlamıştır.⁸⁹

21 Ağustos 1920 sabahı bu sefer iki uçağımız yine Demirci'deki hedefleri havadan ateş altına alarak mermileri bitinceye kadar bunu sürdürmüşlerdir. Hücuma geçen Kuva-yı Seyyare'nin önündeki birliklerin dağılıp kaçmalarını sağlamışlardır.⁹⁰ 20-22 Ağustos 1920 günleri Demirci'deki Yunan kuvvetleri ile birliklerimizin karşılıklı taarruzları ile geçmişse de burası Yunanlılardan geri alınamamıştır. Yunanlılara ikisi subay on yedi ölü ile üçü subay doksan sekiz yaralı verdirilmiştir.⁹¹

⁸⁶ Türk İstiklal Harbi, age, s.418.

⁸⁷ Vecihi Hürkuş, *Bir Teyyarecinin Anıları*, Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2014, s.70.

⁸⁸ Age, s.71.

⁸⁹ Hulusi Kaymaklı, *Havacılık Tarihinde Türkler 2*, Ankara, 1997, s.51.

⁹⁰ Hürkuş, age, s.72.

⁹¹ Türk İstiklal Harbi, age, s.418.

4.Simav'ın Yunan Tarafından İşgali

4.1.Birinci Yunan İşgali

Yunanlılar 26 Ağustos 1920 tarihinde başlatmayı düşündükleri bir taarruz planı vardır. Bu plana göre, Simav'a taarruz edilecek, ardından Gediz ve Uşak'a ulaşılabilecektir.⁹² Simav'ın işgal edilme durumunun ortaya çıkmasından sonra hükümet kağıt arabaları ayarlayıp hükümet işleriyle uğraşan kişilerin Simav'dan ayrılmak için hazırlanmalarını istemiştir. 30/31 Ağustos 1920 tarihinde gece yarısı maliye, banka, müdafaa-i hukuk kasalarındaki paralar alınmıştır. Mehmet Nuri Efendi evinin önünde bekleyen hükümet tarafından gönderilen kağıt arabasına bir yatak, yorgan eşi ve çocuklarından bazılarını alarak, dokuz, on ve on beş yaşındaki kızlarını yaşlı anasına bırakıp, "baba bizi bırakıp nereye gidiyorsunuz", sözlerini duymamış gibi yaparak yola çıkmışlardır. Önce Gediz arkasından Kütahya'da konaklayarak buradan Simav heyeti Konya'ya gönderilmiştir. Konya'dan Simav'a Aralık ayı başlarında dönmüşlerdir.⁹³

Artık durumun iyice sıkıştığı zamanda beklenen olmuş ve Yunan ordusu 1 Eylül 1920 günü Simav'a kadar gelmiştir.⁹⁴ Ancak Simav'a girmemişler şehrin kıyısında bir gece kalarak gitmişlerdir.⁹⁵ Bu tarih Genelkurmay kayıtlarına Simav'ın birinci işgali olarak geçmiştir.⁹⁶

Yunan işgali tehlikesi ortaya çıktığında memurların Konya'ya gitmesini fırsat bilen bazı çeteler otorite boşluğundan faydalanarak halka zorbalığa başlamıştır. Bu olayların önüne geçilmesi için Konya'ya gidenlerin dönmesinden sonra Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti hemen görevinin başına dönmesi istenilmesi üzerine hemen göreve başlamıştır. Bir yandan bu soğuk kış günlerinde, Yunan yanlıları da rahat durmamışlar. Uşak'ta ki düşmana sığınarak Simav'ın durumu hakkında bilgiler sunmuşlardır. Simav hakkında olumsuz bir hava oluşturmaya çalışmışlardır. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti köylere gönderdikleri kişilerle Kuva-yı Milliye için yardım toplamaya devam etmiştir. Silahlı Kuva-yı Milliye grupları bazı geceler Simav'a gelmektedir. Yunan yanlılarına fark edilmemek için kurul üyeleri bunları geceleri ağırılıyor, artık geceler uykusuz geçiyordu.⁹⁷ Toplanma yerlerinden biri o günlerde Simav'ın dışında kalan Bozoklu Süleyman Ağa'nın bardakçı evidir. Bu ev hem şehrin dışında olması, hem de eniştesinin evi olmasından dolayı seçilmiştir. Bazı geceler buraya gelinerek Kütahya'dan getirilen ve Simav'da toplanan paralar bu evde toplanıp Demirci istikametine götürülmektedir. Bu ev Milli Mücadele'nin Simav'daki lojistik merkezlerinden biri haline gelmiştir.⁹⁸

4.2.İkinci Yunan İşgali

Bahar aylarının gelmesiyle Yunan'ın işgal alanını hızla genişlettiği Simav'da da duyulmaya başlamıştır. Simav halkı da her an işgali bekler halde idi. İşgal tehlikesinden dolayı bazı kişiler göç hazırlıklarına başlamıştır. Bir yandan düşmanın silahlı Müslüman öncüleri uzak köyleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin tahsildar ve görevlilerini kovmaya başlamışlardır. Artık can, mal, namus korkusu artmıştır. Halk kendini korumak için arayış içine girmiştir. Direnen yurtseverler suçlu sayılmaya başlanmıştır. Bu durumda halkın direniş göstermesi engellemiştir. Bazı kişiler, bu durum yarınlar için fayda değil, diyerek nasihatte bulunmaya çalışmıştır.⁹⁹ 11 Temmuz 1921 günü Yunan Ordusu'nun bir koldan Gördes'e doğru, Bir koldan da Bursa üzerinden Tavşanlı'ya doğru yaklaştığı haberleri alınınca, Simav, Gördes, Emet ve

⁹² age, s.419.

⁹³ Uz, age, s.50-59.

⁹⁴ Uzunçarşılı, age, s.198.

⁹⁵ Uz, age, s.59.

⁹⁶ Albayrak, age, s.108.

⁹⁷ Uz, age, s.60-62.

⁹⁸ Sami Boz'un, 20.02.2016 tarihinde verdiği notu.

⁹⁹ Uz, age, s.60-62.

Demirci'nin kuşatılıp alınmak istenildiği anlaşılmıştır.¹⁰⁰ Simav kaymakamı işgalin an meselesi olmasından dolayı orduya katılmak üzere Simav'dan ayrılmıştır.¹⁰¹

İlk işgal döneminde Simav'dan ayrılmış olan Müdafaa-i Hukuk üyeleri halkın yalnız bırakılmasından dolayı soyulduğunu geldiklerinde öğrenmişlerdir. Bunların yaşanmasını önlemek için bu sefer Simav'dan göç etmemişlerdir.¹⁰²

Yunan Ordusu'nun hızla Sakarya'ya doğru ilerlerken gerisinde Simav, Demirci, Gördes gibi üç kazanın kalması kendileri için büyük bir tehlike demektir. Çünkü burada toplanan kuvvetler kendisini devamlı tehdit edecektir. Bu tehlikeyi ortadan kaldırmak kendi güvenliğini sağlamak amacıyla bu bölgeyi işgal etmek için Salihli, Sındırgı, Akhisar ve Kula'dan güçlü kuvvetlerle ileri harekâta başlamışlardır.¹⁰³ 22 Ağustos 1921 günü Simav Yunan Ordusu tarafından ansızın işgal edilmiştir. Artık her tarafı sessizlik almıştır. Kapılar duvar, evler mezar olmuştur. Yunan Komutanı şehrin önde gelenlerini hükümet konağı olarak kullanılan Hacı Hafizoğlu Hanı'na çağırmıştır.¹⁰⁴ Çağrılan otuzu aşkın kişi içinde Mehmet Nuri Efendi'de bulunmaktadır. İşgal kumandanı Pipsos burada yaptığı konuşmada avutucu sözlerle konuşma yapmıştır. Karşı durmamalarını işgali kabullenmelerini istemiştir. Bu konuşma ilan haline getirilerek duvarlara Pipsos'un imzasıyla asılmıştır. Yunan komutanı Pipos, 22 Eylül 1921 sabahı "*yine geleceğim*" sözüyle Simav'ı terk etmiş herkes sevinmiştir. Böylece kısa süren işgal dönemi sona ermiştir. Ancak Yunan taraftarlığı yapan iki kişi de Yunan komutanın yanında asker olarak Uşak'a kaçmıştır. Bunların kaçmalarına rağmen susmayarak korku yaymaya devam etmişlerdir. Kendilerinden olanlarla birlikte vatanseverleri rahatsız etmeye devam etmişlerdir.¹⁰⁵

İşgal sona ermesine rağmen Simav'da Kaymakam ve jandarma komutanı bulunmamaktadır. Bu durum üzerine Ankara Hükümeti tarafından Demirci kaymakamı olarak atanmış olan İbrahim Ethem (Akıncı) Bey Simav'a yazı yazarak hükümsüz kalmanın dünyanın en vahim durumu olduğunu, anarşi doğuracağını belirtmiştir. Etrafin düşmanla çevrili olduğunu belirterek hemen içlerinden kaymakam, belediye başkanı ve Müdafaa-i Hukuk başkanı seçip göreve başlamasını istemiştir. Bu yazıyı götürmek ve işleri takip etmesi için Parti Pehlivan ile Halil Efe müfrezelerini görevlendirmiştir. Halk tarafından Nasuhoğlu Şevket Bey kaymakam tayin edilmiştir. Ayrıca belediye başkanı ve Müdafaa-i Hukuk reisi de seçilerek görevlerine başlamışlardır. Düşman işgali içinde Demirci merkezli Demirci, Gördes ve Simav'ı kapsayan bir Türk Sancağı oluşturulmuştur.¹⁰⁶ Simav'ın işgalden kurtulmasından iki gün sonra Simav'a gelen Parti Pehlivan işlerini tamamladıktan sonra baskına uğrama ihtimalinden dolayı hemen geri dönmüştür.¹⁰⁷

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri halkı bu propagandaya kanmaması için uğraşırken bir yandan da dağda silahlı çetecilik yapanların halka yaptığı zorbalıklarla mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Bu çeteler faydadan çok zarar vermiştir. Kurul üyeleri halktan gelen şikâyetleri dinleyip, çeteler tarafından oluşturulan zararlar kurul tarafından karşılanmaya çalışılarak halkı hoşnut etmeye çalışmışlardır.¹⁰⁸

¹⁰⁰ Teoman Ergül, *Kurtuluş Savaşında Manisa(1919-1922)*, Manisa Kültür Sanat Kurumu Yayını, İzmir, 1991, s.259.

¹⁰¹ Akıncı, age, s.67.

¹⁰² Uz, age, s.62.

¹⁰³ Akıncı, age, s.61.

¹⁰⁴ Alper, age, s.21.

¹⁰⁵ Uz, age, s.64-65.

¹⁰⁶ Akıncı, age, s.84.

¹⁰⁷ Alper, age, s.26.

¹⁰⁸ Uz, age, s.65.

4.3.Üçüncü Yunan İşgali

Demirci'nin işgale uğraması an meselesi iken İbrahim Ethem (Akıncı) Bey Yunan'ın eline geçmemesi için aldığı evrak ve silahlarla, beraberindeki kişilerle şehri terk ederek Simav'a doğru hareket etmişlerdir. Boğazköy'den geçerken bazı eşyalar burada Hacı İbrahim Ağa'ya bırakmışlardır. Simav'a gelinmiş han önünde eşraftan birkaç kişi ile oturarak müfreze komutanlarından malumat alıp noksanlar tamamlanmaya çalışılmıştır. Simav'da maliyeden efrada birer maaş almışlardır. Simav'dan da birçok kişi akıncılara katılmak için gönüllü olduklarını belirtmişlerdir. Ancak kaymakamlığa getirilen Nasuhoğlu Şevket Bey ve Kuvayı Milliye taraftarlarına güvenmekle birlikte, daha önce yaşananlar sebebiyle Çerkez Ethem'in Simav'a sokulmak istenmemesi ve Yunan'ın Simav'a davetinden dolayı halkın katılma talebine pek sıcak bakmamıştır. Simav'da Yunan işgalinden kaçıp orduya katılmak isteyen Emet kaymakamı Besim Bey de İbrahim Ethem Bey'e katılmıştır.¹⁰⁹ Bu gelişmelerin yaşandığı esnada Yunan kuvvetlerinin Ayvalı'ya geldiği ve Simav'a yaklaştığı anlaşılmış bunun üzerine İbrahim Ethem Bey yanındaki efrada "at başına" emrini vermiştir. Artık herkesi bir panik ve heyecan sarmıştır. Ahali ile efrat vedalaşıyordu. Büyük bir kalabalık toplanmış bir kısmı bu duruma ağlamaktadır. Şevket Bey de İbrahim Ethem Bey'e gelmek istediğini bildirmiştir. Ancak, "bazı vatanperverlerle kalarak düşmana fazla zulüm ve saldırı fırsatı verdirmezsiniz vatana bu şekilde hizmet etmiş olursunuz", cevabıyla İbrahim Ethem Bey tarafından ikna edilmiştir. İbrahim Ethem Bey yola çıkmadan at üstünde bir konuşma yaparak kalanlara: "Düşmanla işbirliği ortaklık yapmayın, birbirinizi kollayın, işgal geçicidir, düşmandan korkmayınız, daima bu civarda gezeceğiz. Eğer memlekette fena bir vaziyet ihdas edilirse kasabaya bir gece baskını ile inip yakmamız mümkündür" demiştir.¹¹⁰

İbrahim Ethem Bey güneş batmak üzereyken kalabalık bir müfrezeyle yola çıkmıştır. Müfreze içerisinde beyaz sarıklı, kırmızı fesli, hacı sarıklı, başı mendilli, keçe külahlı değişik kıyafetler göze çarpmıştır. İbrahim Ethem Bey bu durumu Nuh'un gemisine benzetilmektedir. Müfrezelerin içinde kalabalık şekilde Simavlılar bulunmaktadır. Simav ovasını geçen müfrezeler önce Kelemyenice'de alet, savaş malzemesi ve telefon bırakarak oradan Boğazköy'e geçmişler, burada da Hacı İbrahim Ağa'ya otuza yakın silah teslim edilmiştir.¹¹¹

Yunanlılar tarafından işgal edilmek üzere iken yanına katılan kalabalıkla Simav'dan ayrılan İbrahim Ethem Bey Akdağ eteklerinde bulunan Efir Köyü'ne gelmiştir. Bu köyün, büyük bir dağ silsilesine yaslandığı için düşman saldırılarına karşı kendilerine güven vermektedir. Bu sebepten dolayı Simav'dan çekildikten sonra bu köye gelmişler ve geceyi burada geçirmişlerdir.¹¹²

Simav'dan geldikleri gün, köyde akşamüzeri harman yerinde beraberinde gelen müfreze komutanlarıyla İbrahim Ethem Bey bir toplantı yapmıştır. Gelen rapor ve haberlere göre, atık düşmanın bütün kasabaları işgal ettiğini ve adam akıllı yerleştiğini, daha önce olduğu gibi bir ay kalıp şehirleri bırakıp gitmeyeceğini artık dağdan inme fırsatlarının olmayacağını belirtmiştir. Ordunun da bu kışı hazırlıkla geçireceğini bildirmiştir. Artık iki seçeneklerinin olduğunu bunların ise, ya Çal ve Çivril üzerinden geçip orduya katılmak ya da buralarda kalarak düşman ile savaşmak ordunun hazırlıklarını tamamlayıp taarruza geçene kadar düşmanla ve zorluklarla mücadele etmek olduğunu söylemiştir. 12 Ekim 1921 Çarşamba günü akşamüzeri Efir Köyü'nün harman yerinde yapılan bu toplantıda, Yunan'ın işgal ettiği bölgede kalınarak Yunan'a savaşmak ve Yunan kuvvetlerinden üzerlerine çekerek ordunun üzerindeki

¹⁰⁹ Akıncı, age, s.102-103.

¹¹⁰ Akıncı, age, s.103-104.

¹¹¹ Akıncı, age, s.104-105.

¹¹² Akıncı, age, s.105.

yükü birazda olsa hafifletmek ayrıca bölgedeki Türk ve Müslümanların dağlardaki ümidi olunması kararlaştırılmıştır.¹¹³

İşgal altında olmasına rağmen Simav, Akıncı Müfrezelerine büyük destek veren yerlerden birisi olmuştur.¹¹⁴ Daha önce bahsettiğimiz gibi Simav Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin bazı isimleri Akıncılara destek gönderdiği gerekçesiyle hapsedilerek çeşitli işkencelere maruz kalmış ve sürgün edilmişlerdir. Akıncılar Simav'la devamlı irtibat içinde olmuşlardır. Yunan'ın attığı adımlar, gelişmeler İbrahim Ethem Bey'e rapor edilmiştir. Ayrıca Simav'dan Akıncılara cephanelik tedariki sağlamıştır.¹¹⁵ İşgal yıllarında bölgedeki düşman kuvvetlerine büyük kayıplar verdiren Akıncı Müfrezeleri, Büyük Taarruz'un başlamasından sonra da Yunan ordusunun kovalanmasında da büyük yararlılıklar göstermiştir. Akıncı Müfrezeleri mücadelenin kazanılmasından sonra artık tahliyesine başlanılmıştır. Bu Müfrezeler içerisinde yer alan Simavlı Akıncılarda Sındırğı'da terhis edilmişlerdir.¹¹⁶

12 Ekim 1921 Çarşamba günü düşman bölükleri önlerinde daha önce Pipsos'la Uşak'a kaçan iki kişi atlar üstünde Simav'ı işgal etmişlerdir. At üstünde Yunan ordusuyla şehre gelenlerin biri Yunan tarafından Kaymakam diğeri de Belediye başkanı olarak atanmışlardır.¹¹⁷ Hafız Kamil Efendi kaymakamlık makamına, Hacı Arif Efendi de Belediye başkanlığına getirilmiştir.¹¹⁸ At sırtında Simav'a giren Hafız Kamil ve Hacı Arif Efendiler İtilafçıların alkışlarıyla karşılanmıştır. Hafız Kamil Efendinin baldızı Servet Hanım ile bacanağı Süleyman Sami ve yakın akrabaları evlerine işgalcilerin bayrağını asmışlardır.¹¹⁹ Eşraftan bazı kişiler saat 10.30'da kaymakamlıkta toplantıya çağırılmışlardır. Toplantıda konuşan işgal komutanı: "Yine geldik. Ben Türkleri severim, çünkü onların iyiliğini ailemi koruduklarında anladım. Bu iyiliğe karşılık vermek isterim. Şuan siz haklı olarak kaygılısınız. Başımдан geçtiği için bilirim. Fakat etrafta dolaşan çetelere yardım etmek bize itaat eylememegi ve askeri işlerimizi bozan her hali sezince görevimi yaparım. Silahı olan silahını bize teslim etsin, etmezse suçtur." demiştir. Yeni kaymakam ve belediye başkanı kendi teşkilatlarını kurarken mücadele karşıtlarını toplamaya başlamıştır. Evler de işgal edilmeye başlanmıştır. İlk işgale uğrayan ev Kuva-yı Milliye ikinci reisliğini yapan Mehmet Nuri Efendi'nin evi olmuştur. Ayrıca Kuva-yı Milliyecilerin peşine adam takılıp takip ettirilmiştir.¹²⁰ Belediye başkanı ve Kaymakam olarak atanan kişiler Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın öncülerinden idiler. İttihatçılar tarafında baskıya uğramışlardır ve artık intikam için uğraşmaya başlamışlardır.¹²¹

Halktan silah binek hayvanı ve etlik hayvan istenme başlanmıştır. Halk içinde Yunan destekçisi olan kişilerin propagandaları halkı Yunan'a ısındırmaya yönelikti halktan malzeme toplansa da halk Yunan'ı dostça benimsemişlerdir. Halk içinden bazı kişiler düşman kumandanı Pipsos'a giderek Mehmet Nuri Efendi hakkında şikâyetlerde bulunmuşlardır. Pipsos Kuva-yı Milliye ikinci reisi Mehmet Nuri Efendi ile karşılaştığında sadece ikisinin olduğu bir konuşma yapmışlardır. Bu konuşmada Pipsos Mehmet Nuri Efendi'ye, "sende, 400 silah ve çok miktarda mermi olduğunu, bu sayıda gizli adamın olduğunu, gümüşlü at eğerinin olduğunu, çetelerle ilgili ve etraftan yardım aldığını, işgal durumunu Ankara'ya bildirdiğini, azlık sayıda olduğumuz anda bizi basarak yok edeceğini, ayrı ayrı kişiler bildirdiler. Biz bu

¹¹³ Akıncı, age, s.108.

¹¹⁴ Akıncı, age, s.186.

¹¹⁵ Akıncı, age, s.154.

¹¹⁶ Akıncı, age, s.397.

¹¹⁷ Uz, age, s.66.

¹¹⁸ Albayrak, age, s.166.

¹¹⁹ Albayrak, age, s.202.

¹²⁰ Uz, age, S.67.

¹²¹ Albayrak, age, s.166.

haberleri inceledik haber getirenleri sorguya çektik. Hiçbirinin doğru olmadığını anladık”, demiştir. Mehmet Nuri Efendi’yi pencereye yanaştırıp minareyi göstererek, “*sen bunun gibi yüksek onlar alçak. Ne olsa biz düşmanız, yalancıyı hiçbir millet sevmez. Fakat bizce senin kabahatin, dik duruşla ümit veren, açık, canlı sözlerle halkı oyalayıp serinlik yaymandır. Belki ben değişirim başka biri gelir. Benim yaptığımı yapmaz seni haksız üzer, biraz sakın duruver*” deyip elini sıkıp Mehmet Nuri Efendi’yi uğurlamıştır.¹²²

Yunan ordusunun Simav’a gelişiyle Çerkez Ethem’in elinden kurtulabilen birkaç yerli Rum da tekrar Simav’a gelmiştir. Kaymakam ve belediye başkanından aldıkları imtiyazla bunlar da halka zulme başlamışlardır. Alacaklarını dört beş misliyle almaya başlamışlardır. Yerli halktan bazılarıyla birlikte Rumlar da şunda tüfek, bunda at var, para var, cephane var gibi sözlerle Yunan komutanına bazı isimleri hedef yapmak istemişlerdir. Ancak bunları Pipsos doğruluğunu araştırarak hareket ettiği için bu sözlere itibar etmemiştir.¹²³

Gün geçtikçe halka yapılan baskı zulüm artmıştır. Silah arama bahanesiyle evler basılarak halka işkence yapılmış, her gün dayak ve hapis olayları yaşanmıştır. Kuva-yı Milliye mensuplarının peşine asker takılıp takip ettirilmesi dayanılmaz hal almaya başlamıştır. 3 Şubat 1922 tarihinde Mehmet Nuri Efendi kızının nişan töreninde bile takip ettirildiğini görünce kaymakamı aramaya başlamıştır. Makamında bulamasa da çarşıda bir dükkânda otururken denk getirmiştir. “*O gözetçini çek benden*” deyince. Kaymakam habersizce “*Ne gözetçisi?*” demiş. Mehmet Nuri Efendi, “*Bu bulut havadan sıyrılmıca yakıcı güneş altında gölgelik sığınak ararsın bulamazsın.*” deyip oradan ayrılmıştır. Ertesi günü artık peşindeki asker alınmıştır.¹²⁴

28 Nisan 1922 akşamı Yunan askeri bir fener alayı düzenlemiştir. Halkın da bu alaya zorla katmışlar ve saatlerce sokaklarda dolaştırmışlardır.¹²⁵ Elinde mumlarla Müslüman kalabalık önlerinde kaymakam ve belediye başkanıyla Yunan ordusuyla sokakları dolaştıktan sonra kilise duası yapılmış ayin sona ermiştir. Müslümanlar ayrılmadan üzerlerine vaftiz suyu dökülmüş öyle ayrılmışlardır.¹²⁶ O gün Yunan subaylarıyla alaya önderlik eden belediye başkanı ve kaymakam için aforoz ayini yapıldığı dilden dile fısıltı olarak dolaşmaya başlamıştır.¹²⁷

Simav işgal kumandanı Pipsos değişmiş yerine yeni bir komutan gönderilmiştir. Seçimsiz olarak atanmış olan kaymakamı ve belediye başkanını tekrar görevlendirmiştir. Simav’daki asker miktarı artırılmış ve komşu ilçelerde suçlu olarak gördüklerini Simav’a getirip burada sorguya çekmişlerdir. Camiler hapishaneye dönüştürülmüştür. Getirilen Kuva-yı Milliyeciler camilere doldurulmuştur.¹²⁸ Yunan işgali köylere kadar yayılmıştır. Köylerden sabahları yumurtalar toplanıp, tavuklar alınmıştır. Köy sığır sürüsünün içinden gözüne kestirdiklerini hemen oracıkta keserek köylüyü mağdur etmişlerdir. Çarşı var, para da var ancak yiyecek bir şey bulamamıştır. 1922 yılı Ramazan ayı sahur ve iftarları hüznü geçmiştir.¹²⁹

4.4. Yunan’ın Sürgün Olayları

Anadolu’yu işgal etmek için gerekçe bulmakta ve bu işgalde batılı devletleri ikna etmekte sorun yaşamayan Yunanlılar, Anadolu’yu Yunanistan topraklarına ilhak etmek için

¹²² Uz, age, s.68-70.

¹²³ Alper, age, s.27.

¹²⁴ Uz, age, s.73-74.

¹²⁵ Alper, age, s.28.

¹²⁶ Uz, age, s.75.

¹²⁷ Alper, age, s.28.

¹²⁸ Uz, age, s.75.

¹²⁹ Uz, age, s.80.

geliştirdikleri ideolojilerini gerçekleştirmek amacıyla başlattıkları Türklerin sürgün edilmesi işinde de gerekçe bulmakta zorlanmamışlardır.¹³⁰ Yunanlılar, direnmek, karşı koymak suçlamaları ve silah bulundurmak, Kuva-yı Milliye taraftarı olmak suçlamalarıyla, yerli Rumların ve işbirlikçilerinin iftiralalarıyla ve Yunan işgalinin istenildiğini belirten belgelere imza atılmadığı gerekçeleriyle, Anadolu’da yaşayan Türkleri sürgüne göndermişlerdir. Kütahya merkezde, Tavşanlı, Simav, Gediz, Emet ve Uşak’ta eşraf namına kimse kalmamış, buralara bağlı köylerden de üçer beşer kişi toplanmış ve bu kişilerin nerelere götürüldüğüne dair haber alınmamıştır.¹³¹

25 Ocak 1923 tarihinde Lozan Barış Konferansındaki İsmet İnönü’ye, Ankara Hükümeti Başbakanı Hüseyin Rauf imzasıyla gönderilen telgrafa göre Simav’dan 100 kişi Yunan’a esir düşmüştür.¹³²

Simav Kuva-yı Milliye üyeleri Mayıs 1922 günü tek tek toplanarak karargâh olarak kullanılan Hacıhafızoğlu Hanı’na götürülmüşlerdir. Hepsi ayrı ayrı odalara hapsedilmişlerdir.¹³³ Kuva-yı Milliye’nin ikinci başkanlığını yapan Mehmet Nuri Efendi de 24 Mayıs 1922 Ramazan ayının 12. günü çarşıdan evine dönerken Yunanlı bir asker tarafından handaki subayın yanına götürülüp, han içinde bir odaya hapsedilmiştir. İftar vakti gelmiş ancak orucunu açamamıştır. Karanlık çöktükten sonra başka odaya alınmıştır. Ardından ikinci üçüncü ve dördüncü odaya da birileri getirilip kapatılmıştır. Ailesi iftar için bir şeyler göndermişse de verilmemiştir.¹³⁴

Esir alınan kişiler Kuva-yı Milliye birinci reisi Rasih Bey, ikinci reis Mehmet Nuri Efendi, üye Nasuhoğlu Şevket Bey ve gençlerden Alaiyeli Sabri Beylerdir.¹³⁵ Esir alınan bu isimler akşam saat 10 sıralarında bir odaya toplanmıştır. Yunan subay cebinden bir kâğıt çıkartmıştır. Bu kâğıdı vurulan bir müfrezinin üzerinden çıktığını söyleyip, Rasih Bey’e gösterip imzanın kendisine ait olup olmadığını sormuştur. Rasih Efendi bakıp imzanın kendisinin olduğunu söylemiştir. Kâğıtta Rasih Efendi, Mehmet Nuri, Şevket ve Sabri Beylerin üzerinde “hazırdır” yazmakta olduğunu söyleyip, kâğıtta yazan silah ve bombaların, 400 sandık cephanenin nerede olduğunu soran Yunan subayına Rasih Efendi, cephaneler çetelere dağıtıldı kalmadı diye cevap vermiştir. Ayrıca bizim böyle imzalı kâğıdımız yok diye cevap vermiştir. Esir alınan isimler tekrar odalarına götürülmüşlerdir.¹³⁶ Yunanlılar sordukları uydurma yalanları bahane ederek işkenceye başlamışlardır.¹³⁷

Gece yarısı Yunan askerinin eşliğinde eli kamçılı olarak gelen Ermeni tarafından hapis olunan Kuva-yı Milliye üyeleri üzerlerindeki elbiseleri çıkartılarak kamçıyla işkence edilmeye başlanmıştır. İşkence yapılan dört odanın üçünden feryat sesleri gelirken Mehmet Nuri Efendi işkenceler karşısında kendisini sıkı, hiç ses çıkartmamıştır. Bu gece yapılan işkence sadece kamçılama ile sınırlı kalmamış ayrıca koltuk altlarına kaynamış sudan çıkartılan yumurta konularak işkenceye devam edilmiştir. İşkencelerden sonra geceyi yarı baygın bir şekilde geçirmişlerdir. Ertesi günü, Mehmet Nuri Efendi evinin önüne getirilmiş, kayınbabasının evinde tavan arasına kadar silah araması yapılmıştır. Bu sırada kaymakam ve belediye başkanı gelerek Mehmet Nuri Efendi’ye 500 lira silah bedeli verip kurtulması teklifinde bulunmuşlardır. Nuri Efendi cevaben; “ *Size güvenim hiç yok. Bin silahım olsa bile biri değil*

¹³⁰ Serdar Sarısır, *Demokratik Oyun Sürgün (1919-1923)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006, s.267.

¹³¹ Sarısır, age, s.267,289.

¹³² Bilal N.Şimşir, *Lozan Telgrafları*, C.I, TTK Yayınları, Ankara, 1990, s.438.

¹³³ Alper, age, s.28.

¹³⁴ Uz, age, s.81-82.

¹³⁵ Alper, age, s.28.

¹³⁶ Uz, age, s.84.

¹³⁷ Alper, age, s.21.

canımı veririm. Düşmana yardımcı olmam.” demiştir. Evinden tekrar tutuklu kaldığı hana götürülmüştür. Buradan da diğer Müdafaa-i Hukuk üyeleriyle birlikte, acılarından yarı baygın olduklarından kollarının arasına girilip götürülerek, arabaya bindirilip sürgün için yola çıkarılmışlardır. Gediz istikametinden Uşak’a götürülmüşlerdir. Geceyi burada geçirdikten sonra ertesi sabahı istasyona götürülüp trene bindirilmişlerdir. Mehmet Nuri Efendi istasyonun kalabalığından bahsederken, “*kalabalığın içinde ezilmeden vagona binmemiz talihin yardımı oldu*” şeklinde ifade eder. Uşak’tan Manisa’ya getirilmişler ve burada dört gün kalmışlardır.¹³⁸

Manisa’dan trenle İzmir’e getirilmişlerdir. Burada tel örgülerle çevrili çadırlar içinde tutsak hayatına başlamışlardır. Mehmet Nuri Efendi’nin, Simav’da yapılan işkencede sırtındaki yaralar artık gömleğine yapışmış ve kurumuştur. Tenini sıkıp acıtan yaralar nedeniyle kamptaki doktora gitmiş. Tedavi için sırtını açan Yunan doktoru bile görünce şaşırmış “*hangi duygusuz el yaptı bunu?*” diye tepki vermiştir. Doktor tarafından yapılan tedaviden sonra, bir haftadan beri çektiği acılar üzerine, rahat bir uyku uyuyabilmiştir. Ramazan Bayramının ilk gününü de buradaki çadırlarda geçirmişlerdir. Bayramın ilk günü sabahı baklava yemişlerdir. Ancak bu manzara İzmir’deki yerli Rumların zoruna gitmiştir. Mehmet Nuri Efendi, çadırları çeviren tellerin etrafına gelen Rum kadınlarının “*Domalan yiyin*” dediklerini ifade etmektedir. Simav Kuva-yı Milliye Heyeti üyeleri İzmir’deki bu kamptan on iki günün sonunda alınarak elleri kelepçelenerek diğer esirlerle birlikte, ikişerli sıra halinde yolda yürümeye başlamışlardır. Bu sırada Rumların öfke ve alaylı konuşmalarına maruz kalmışlardır. Yürüyüşün sonunda deniz kenarında bir depoya konulmuşlardır. Bir gece burada kaldıktan sonra sabah gemiye bindirilmişlerdir.¹³⁹

Dört Kuva-yı Milliye üyesi Girit Hanya’ya sürgün edilmişlerdir. Sürgüne gönderilenler sadece Kuva-yı Milliye üyeleri değildi. Nalbant Haytaoğlu Çakır Ahmet(Dinç) Ağa ve Muradınlarlı Durmuş(Kayaalp) Ağa da Girit Hanya’ya Sürgün edilmiştir. Ayrıca tespit edilmiş olan diğer sürgün edilenler de şunlardır: Akıncı kuvvetleri içinde yer alan Yusuf Çavuş’un annesi Nazife Hanım Napoli’ye, kardeşleri Rıza (Polat) Atina’ya, Şükriye Hanım Korfu’ya, Zehra Hanım Dikili’ye sürgün edilmiştir. Şemsettin ebesi Hoca Hanım ev ev gezerek Simav halkını silahlı mücadeleye davet etmekten dolayı Atina’ya sürgün edilmiştir.¹⁴⁰

Milli kuvvetlere silah çeken ve işgal sırasında Yunanlıları karşılamaya gidenler düşman işgali sıralarında evlerinde ve işlerinde rahat etmişlerdir. Düşman işgali sona erdikten sonra da herkesin birbirini Yunancılıkla suçlamasının önüne geçmek için hainlerin elebaşları dışındakiler af edilmişlerdir. Bu karardan Simav’dakiler de faydalanmışlardır. Hainler serbest kalmışlar, fakat sürgün edilen Kuva-yı Milliyeciler barış antlaşmasını beklemek zorunda kalmışlardır.¹⁴¹

5.Simav’ın Düşman İşgalinden Kurtulması

Büyük Taarruz’un başlamasıyla birlikte İbrahim Ethem Bey de köylere bir yazı ulaştırarak ordumuzun Yunan’a karşı taarruza başladığını ve düşmandan kendilerine zulüm edenlerden korkmamalarını, eli silah tutan herkesin silahını alıp müfrezelere katılmasını istemiştir. Yine aynı gün 26 Ağustos tarihinde müfreze komutanlarına da bir emir göndererek, ordunun taarruzunun başladığını ve yazılan gerekli düzenlemelerin yapılmasını istemiştir.¹⁴²

¹³⁸ Uz, age, s.84-90.

¹³⁹ Age, s.103-107.

¹⁴⁰ Albayrak, age,s.185-186.

¹⁴¹ Yusuf Cemil Altay Yayınlanmamış günlükleri.

¹⁴² Akıncı, age, s.312-313.

Demirci Akıncıları, taarruzun başlamasından sonra İzmir'e doğru kaçacak olan Yunan kuvvetlerinin Simav havzasına geleceğini düşünmektedir. Bunun için bölgeyi dolaşarak düşman hareketliliğini takip etmeye başlamışlardır. Diğer yandan çağrı üzerine bölge halkı da silahına sarılmıştır. Bir yandan da bölgedeki işgalci Yunan kuvvetleri köyleri bir bir terk etmeye başlamışlardır. İbrahim Ethem Bey de kalan düşman kuvvetlerine baskınlar yapma planına başlamış bu amaçla 30 Ağustos günü Yeniköy'deki düşman karakoluna baskın yapılmış ancak gece burada yapılan keşiften düşmanın Simav istikametine kaçtığı anlaşılmıştır. 31 Ağustos günü Yeniköy'e girilmiştir. Bu arada Demirci ilçesindeki Yunan kuvvetlerinin de çekildiği haberi İbrahim Ethem Bey'e gelmiştir. Bölgedeki Yunan'ın buraları terk etmesinden dolayı bölgeye girmeye gerek görülmemiş İsmet Paşa'nın verdiği emir gereği düşmanın olduğu bölgelere yönelmiştir. Artık istikamet Sındırgı hattı belirlenmiş ve bu bölgedeki Yunan kuvvetleri ile mücadele ile buraları terk etmesi sağlanmıştır. 3 Eylül 1922 günü Batı Cephesi Komutanlığı'na İbrahim Ethem Bey tarafından gönderilen raporda, Demirci'nin 30 Ağustos, Simav'ın 31 Ağustos, Sındırgı'nın da 3 Eylül günü düşmandan kurtulduğu bildirilmiştir.¹⁴³

Büyük Taarruz'un başlamasından sonra İzmir'e doğru çekilmeye başlayan Yunan Ordusu'nun bir kolu da Murat Çayı'nı takip ederek Simav'a doğru yönelmiştir. Ancak Ilıcalar mevkiinde 1. Süvari Tümeni tarafından yolu kesilmiştir. Bu Yunan kuvvetleri Kula ve Salihli yönüne gitmeye başlamışlardır.¹⁴⁴ Akıncı Müfrezeleri Komutanı İbrahim Ethem Bey 4 Eylül günü Demirci, Gördes, Simav ve Gelenbe'ye gönderdiği yazıyla düşman işgalinden kurtulmuş oldukları için tebrik etmiştir. Ahalinin camide toplanarak beşer kişiden oluşan iâşe ve idare heyeti şeklinde iki heyet kurmalarını istemiştir. İâşe heyetinin de gelecek olan müfrezeler ve kıta askerleri için iâşe toplamasını istemiştir.¹⁴⁵ Gelecek olan birlikler için Simav'da hazırlıklara başlanılmış, evlerden ekmek toplanılmış ayrıca fırınlarda askerler için ekmek yapılmaya başlanılmıştır.¹⁴⁶ Ancak ekmek toplayanlar içinde daha önce Yunan'ı Simav'a davet eden yerli işbirlikçiler de vardır. Ayrıca Yunan Simav'ı terk etmiş olmasına rağmen belediye başkanı ve kaymakam makamında Yunan'ın atadığı kişiler bulunmaktadır.¹⁴⁷ Simav'da bu hareketlilik olurken geceyi Dağyenice civarlarında geçiren 15. Yunan Tümeni 4 Eylül günü akşamüzeri Simav'a gelmiştir. Gelmesi beklenen takipteki Türk birliği 159. Alay ise bu sıralarda Gediz'den Simav'a doğru harekete geçmiştir.¹⁴⁸ Yeşilköy yolu üzerinde Yunan'ın bazı yerli işbirlikçileri de gözcülük yapmaktadır. Bu işbirlikçiler gelen Yunan'ı karşılayarak Onyeri'nde hazırlanmış olan iâşenin yanına götürmüşlerdir. Bazı İtilafçılarda halk üzerinde propaganda yaparak halkın maneviyatını yıkmaya çalışmışlardır. Yunan ordusu bu karşılamadan memnun kalmıştır. Aynı günün akşamına Yunan Ordusu, zarar vermeden Simav'ı terk etmiştir. Yunan'ın kaçarken birçok yerde yaptığı geçtiği yerleri yakma olayı Simav'da yaşanmamıştır. Ayrıca Yunan'ın atadığı belediye reisi Hacı Arif Efendi de Yunan ordusuyla birlikte Simav'dan ayrılmıştır.¹⁴⁹ Yunan ordusunun Simav'da yaktığı yer Çitgöl olmuştur. Başka da Simav'da Yunan tarafından yakma olayına rastlanmamıştır.¹⁵⁰ Çitgöl'ün yakılması Simav'daki diğer köylerden de görülmüş ve duyulmuştur. Yunan kuvvetleri Kınık'a vardıklarında buradaki halk Çitgöl'ün yakılmış olmasından dolayı kendi köylerinin yakılmasından korkmuşlar ve uzun yıllardan beri buraya yerleşmiş olan iki yerli Rum'u konuşmaya göndermişler köylerinin

¹⁴³ Akıncı, age, s.3136-323.

¹⁴⁴ Türk İstiklal Harbi, II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım, 3. Kitap, Genel Kurmay Yayınevi, Ankara, 1995, s.44.

¹⁴⁵ Akıncı, age, s.329.

¹⁴⁶ Özalp, age, s.19.

¹⁴⁷ Albayrak, age, s.197.

¹⁴⁸ Türk İstiklal Harbi, age, s.99.

¹⁴⁹ Albayrak age, s.196-197.

¹⁵⁰ Akıncı, age, s.349.

yakılmasını engellemesini istemişler. Yunan kuvvetleri kendilerine yemek hazırlanması durumunda burayı yakmayacakları söylemişlerdir. Bunun üzerine yemek hazırlıklarına başlanmıştır. Kazanlar kurulmuştur. Büyük baş hayvan da getirilirken buradaki Yunan kuvvetleri aniden burayı terk etme kararı alarak kazanları tekmeleyip hızla Kınık'tan ayrılmışlardır.¹⁵¹ Yunan kuvvetleri geceyi Simav'ın batısında Gölköy, Hisarbey, Ahmetli, Öreğler tarafında geçirirken, 159. Alay'da 4 Eylül gecesi saat 22.00 civarında Simav'ın istikametindeki Taşlık Köyü'nde geçirmiştir.¹⁵² 5 Eylül sabahı 159. Alay komutanları Osman Bey ile Simav'a girerken bütün Simavlılar onları coşkuyla karşılamışlardır. Leylekkürü'nde toplanan büyük kalabalığa Osman Bey bir konuşma yapmıştır. Burada gelen Türk Birliğine Simavlılar birçok ikramlarda bulunmuşlardır. Akşamüzeri 159. Alay düşmanı takip etmek için Simav'dan ayrılmıştır. Simavlılar daha sonra bu komutanın adını 1926 yılında açılan Osmanbey İlk Mektebi'ne vermişlerdir.¹⁵³ Ayrıca Yunan birliklerini kovalayan Akıncı Müfrezelerine gönüllü kuvvet gönderilmekte istenilmiştir. Ancak İbrahim Ethem Bey yeterli askerin olduğu için gerek olmadığını gelen düzenli ordu birliklerine yardımcı olunmasını istemiştir.¹⁵⁴

6.Sonuç

Yunanlılar çeşitli bahanelerle Anadolu'nun içlerine doğru yaymaya başlamışlardır. Yunanlıların bu işgalleri ve işgal bölgelerinde yöre halkına uyguladıkları mezalime karşı, bağımsızlığına düşkün olan Türk halkı tarafından Reddi İlhak ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurmaya başlanmıştır. Türk halkı bir yandan kurulan bu cemiyetler etrafında örgütlenmeye çalışırken, diğer yandan da Yunan işgalini destekleyen ve Kuva-yı Milliye'ye karşı olanlar ile mücadele etmek zorunda kalmıştır.

İzmir'in işgal edilmesi ve Yunan işgalinin Ege'nin içlerine doğru yayılmaya başlamasından sonra Uşaklı yurtseverler de harekete geçerek gizli bir örgüt kurmuşlardır. Daha sonra 17. Kolordu'dan katılan subayların da katkılarıyla Uşak Reddi İlhak Cemiyetini kurmuşlardır. Yunanlıların Uşak'ı işgaline kadar faaliyetlerini sürdüren bu cemiyet, bölgedeki Yunan'a karşı verilen mücadeleye önemli katkı sağlamıştır. Ayrıca Milli Mücadele'nin örgütlenmesinde de önemli rol üstlenmiştir. Gediz ve Simav Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin kurulmasını bu cemiyet sağlamış ve Simav ve Gediz Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri'ni kendi bünyesine bağlamıştır.

Simav da işgallere karşı tepkisini koyan yerlerden biri olmuştur. Henüz Yunanlıların buraya gelip işgal etmiş olmamasına rağmen, Temmuz 1919 sonlarına doğru Simav'da da Kuva-yı Milliye örgütü kurulmuş ve İngilizlere karşı Kütahya'da yapılan operasyona da katılmışlardır. Simav Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti de 1 Kasım 1919 tarihinde kurulmuştur.

Simav'da da Kuva-yı Milliye karşıtları ortaya çıkmış ve Kuva-yı Milliye'nin faaliyetlerini engellemek için çaba sarf etmişlerdir. Çerkez Ethem hem bu Kuva-yı Milliye karşıtlarını dağıtmak, hem de Demirci'ye kadar gelmiş olan Yunan kuvvetlerini durdurmak için Simav'a gelmiştir. Buna karşı çıkanları da dağıtmıştır. Birçoğunu sürgüne göndermiş, bazılarını idam etmiş, bazıları da kaçarak kurtulmuştur. Bu Kuva-yı Milliye karşıtları ve Çerkez Ethem'e karşı çıkanlar daha sonra Çerkez Ethem'in Ankara Hükümeti'ne isyan etmesinden sonra bu durumdan faydalanmışlar ve cezalandırılmaktan da kurtulmuşlardır.

¹⁵¹ 1965 doğumlu Abdullah Aygün ile 12.11.2015 tarihinde yapılan görüşme

¹⁵² Türk İstiklal Harbi, age, s.99.

¹⁵³ Albayrak, age, s.198.

¹⁵⁴ Akıncı, age, s.338.

Buna karşın Simav'ın Yunan işgalinden kurtarılması için pek çok Simavlı görev almıştır. Bunlardan birisi de Yusuf Cemil Bey'dir. Yusuf Cemil Bey TBMM'de de milletvekili olarak da görev yapmıştır. Yusuf Cemil Bey 11 Nisan 1920 tarihli günlüğünde; Milletvekili olarak seçilip Ankara'ya doğru yola çıkacakken, " *gitmeyin eğer giderseniz eninde sonunda idam edileceksiniz*" şeklindeki konuşmalarla Ankara'nın yapacaklarına inanmayanlar, gitmesini önlemek isteyenler olduğunu belirtmektedir. Onlara cevaben, "*vatanın kurtuluşu ve milletin istiklali için mücadeleye kararlı olduğunu, esir olmaktansa Ya İstiklal, ya ölüm parolasına kendisini adadığını*" belirterek yola çıkmıştır. Yine o günlerde Simav Müftülüğü'nü yapan Mehmet Arif Efendi de Ankara Müftüsü Rıfat (Böreççi) Bey'in fetvasına imzasını koyarak Milli Mücadele'ye destek vermiştir. Birçok isim de cepheye koşarak Milli Mücadelede aktif rol oynamıştır. Birçok isim şehit düşmüş, birçoğu da görevini tamamlayıp mücadelenin sona ermesinden sonra memleketlerine geri dönmüşlerdir. Milli Mücadele'ye destek veren birçok isim sürgüne gönderilmiş ve birçoğu işkencelere maruz kalmışlardır. Düşmanın yurttan kovulmasından sonra esir değişimine kadar zulümleri devam etmiştir. Yunanla işbirliği yapanlar Kuva-yı Milliye karşıtlığı yapanlar ise işgal günlerinde rahat ettikleri gibi Lozan Anlaşması gereği İstiklal Mahkemeleri'nin kaldırılmasından sonra buralardaki davaları da düşmüş ve kurtuluş günlerinden itibaren de rahatlık içinde yaşamlarını devam ettirmişlerdir.

Yunan işgalinden nasibini alan yerlerden biri de Simav olmuş, metinde de belirtildiği üzere farklı tarihlerde üç kez Yunanlıların işgaline uğramıştır. Yunan işgalinin amacı Ankara'ya kadar ulaşmak olduğundan ilerlettikleri işgal bölgesinde arkalarında işgal edilmemiş bir Simav'ın kalması Yunan ordusu için bir tehdit olacağından bu bölgeyi işgal altında tutmuşlardır. İşgal altında olmasına rağmen Simav'daki Kuva-yı Milliyeciler o günlerde Türk Ordularına ellerinden geldiğince yardım ulaştırmaya çalışmışlardır. Özellikle bu işgal bölgesinde faaliyet gösteren Demirci Akıncıları ile devamlı irtibatlı olmuşlar. Onlara köylerde barınma ve hayvanlarını saklama imkânı tanımışlar. Silah ve malzeme desteği sağlamışlardır.

Simav Büyük Taarruz'un başlamasıyla 31 Ağustos 1922 günü Demirci Akıncıları sayesinde işgalden kurtulmuştur. Ancak Meydan Muharebesinden kaçan Yunan Kuvvetlerinin bir kolu 4 Eylül günü Simav'a gelmiş ve Simav yine Yunan tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu arada bölgede bulunan Türk kuvvetleri kaçan Yunanlıların arkasından Sındırgı istikametine gitmiştir. Bu yeni gelen Yunan kuvvetlerinin arkasından da asıl gelmesi beklenen Türk Ordu Kuvvetleri beklenmektedir ve bunun için hazırlıklar yapılmıştır. Yeni Yunan tehlikesi karşısında savunmasız durumda olan Simavlılar ses çıkaramamış ve çaresizce arkadan gelecek olan Türk Kuvvetlerini beklemeye başlamışlardır. Bu arada Türk Kuvvetleri için yapılan işe hazırlıklarından Yunan Kuvvetleri faydalanmışlardır. Yunan ordusunun 4 Eylül 1922 günü Simav merkezinde bir eylemi olmamış ancak Çitgöl Beldesi merkez kadar şanslı olmamıştır. Merkeze 3 km uzaklıkta bulunan bu belde Yunanlılar tarafından kaçarken ateşe verilmiştir. Simav 5 Eylül 1922 günü 159. Alay tarafından ve bu alayın komutanı Osman Bey tarafından Yunan işgalinden son kez kurtarılmıştır.

Kaynakça

Araştırma Eserler

AÇIKGÖZ, Erkan, *Milli Mücadelede Simav ve Çevresi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2016.

AKINCI, İ. Ethem, *Demirci Akıncıları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2009.

ALBAYRAK, Recep, *Ethem Bey'in Sürgün Yılları ve Simav Olayları (1919-1948)*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2004.

- ALPER, E. Ruhi, *Yeşil Simav*, Selüloz Basımevi, İzmit, 1956.
- ERGÜL, Teoman, *Kurtuluş Savaşında Manisa(1919-1922)*, Manisa Kültür Sanat Kurumu Yayını, İzmir, 1991.
- ERSİN, Mehmet, *Kurtuluş Savaşı'nda Uşak Anıları*, Meta Basım, İzmir, 2013.
- GÜNEŞ, Ayşegül, *Simav Ovası (Eski Simav Gölü- Simav) Ekolojik Özellikleri*, , Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2010
- HÜRKUŞ, Vecihi, *Bir Teyyarecinin Anıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2014.
- KAYMAKLI, Hulusi, *Havacılık Tarihinde Türkler 2*, Ankara, 1997.
- ÖZALP, Reşat, *Simav Camileri ve Hayratı İmar Derneği*, Yenigün Matbaası, Ankara, 1984.
- PALA, Cihat-E. ERDOĞDU, *Doğası, Tarihi ve Folkloruyla Simav*, Simav Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayınları, Akmat Matbaacılık, İzmir, 2007.
- SARIKOYUNCU, Ali, *Milli Mücadele'de Din Adamları I-II*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, Ankara, 1997.
- SARISIR, Serdar, *Demografik Oyun Sürgün (1919-1923)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- ŞİMŞİR, Bilal N., *Lozan Telgrafları*, C.I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1990.
- Türk İstiklal Harbi, *Batı Cephesi*,II. Cilt 2. Kısım, Genel Kurmay Yayınevi, Ankara, 1991.
- Türk İstiklal Harbi, II. Cilt, *Batı Cephesi*, 6. Kısım, 3. Kitap, Genel Kurmay Yayınevi, Ankara, 1995.
- UZUNÇARŞILI, İsmail H., *Kütahya Şehri*, İstanbul, 1932.
- Yurt Ansiklopedisi, “*Kütahya*” Maddesi, C.VII, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1982-1983.

Hatıralar

- 1924 Simav doğumlu Kamil Muştı ile 18.11.2015 tarihli görüşme(Ses kaydı olarak şahsi arşivimizde)
- 1925 Simav doğumlu Zekiye Önder ile 14.11.2015 tarihinde yapılan görüşme(Ses kaydı olarak şahsi arşivimizde)
- 1965 Simav doğumlu Abdullah Aygün ile 12.11.2015 tarihli görüşme(Ses kaydı olarak şahsi arşivimizde)
- ALTAY, Yusuf Cemil, yayınlanmamış günlükleri. (günlükler şahsi arşivimizde mevcuttur.)
- Azmi Eren'in Yayınlanmamış Notu (Yazılı olarak şahsi arşivimizde mevcuttur.)
- Sami Boz'un Yayınlanmamış Notu (Yazılı olarak şahsi arşivimizde mevcuttur.)
- UZ, Mehmet Nuri, *Hayat'uz Beti*, yayınlanmamış eser. (Falih UZ arşivinden temin edilmiştir, şahsi arşivimizde mevcuttur.)